

BAĞIMSIZLIK
DEMOKRASİ
SOSYALİZM
İÇİN

YÜRÜYÜŞ

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ - SAYI 72 - 24 AĞUSTOS 1976 5 TL.

VEHBI KOÇ USULÜ
SERVETE SERVET KATMA:
MIGROS SKANDALI

SOSYALİSTLER VE SAĞINDAKİLER

ALPKAYA DAVASINDA
BERAAT EDEN
KORGENERAL
GÖKSARAN İÇİN
YENİ DAVA AÇILACAK

MALİYE MÜFETTİŞLERİ RAPORU

ALPKAYA DAVASINDA BERAAT EDEN KORGENERAL GÖKSARAN İÇİN YENİ DAVA AÇILACAK

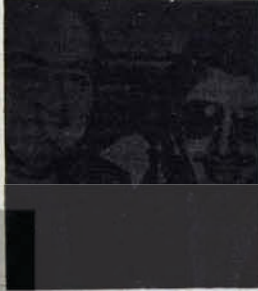
MALİYE MÜFETTİŞLERİ, GENERAL GÖKSARAN'IN VE YAKINLARININ BANKA HESAPLARININ İNCELENMESİNİ GE-REKLİ GÖRÜYOR

Alpkaya davasında Hava Kuvvetleri eski komutanı emekli orgeneral Emin Alpkaya ile birlikte yargılanıp beraat eden Hava Korgeneral İhsan Gökşaran hakkında uçak alımlarında usulsümler yapıp yapmadığının saptanması amacıyla dava açılması gerekmektedir. Davaya, Korgeneral Gökşaran'ın, 12 Mart'tan sonra getirildiği Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğü görevindeki eylemlerinde saptanan usulsüzlükler nedeniyle açılacaktır. Maliye Müfettişleri Servet Erocal ile Ahmet Eroğuz konuyla ilgili olarak hazırladıkları iki teftiş raporunda bir çok usulsüzlük tespit etmişlerdir. Maliye Müfettişleri bu usulsüzlüklerin bir "maddi kazanç" dönüşüp dönüşmediğinin ortaya çıkarılması için Korgeneral İhsan Gökşaran, emekli korgeneral Remzi Yelman ile Uçak Satın Alma Komisyonu Başkanı Suphi İçcen'in ve bunların yakınlarının banka hesapları ile mal varlıklarının tespit edilmesini gerekli görmekte idirler.

12 Mart döneminde Türk Hava Yolları'nın F-28 ve DC-10 uçakları alımında usulsüzlük olduğu ve rüşvet alındığı iddiaları ortaya çıkmış ve üstü kapalı bir biçimde bu iddialar 12 Mart basınında da yer almıştır. Uçak alımlarıyla doğrudan doğruya ilgili bazı gazeteler de bu konunun üzerine gitmişti.

Lockheed skandalının yaygınlık kazanmasından sonra Türk Hava Yolları'nın uçak alımlarının inceleme konusu yapılması ihtiyacı doğmuştur. Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu'ndan maliye müfettişleri Servet Erocal ile Ahmet Eroğuz, Türk Hava Yolları'nın son yıllardaki uçak alım işlemlerini incelemişler ve iki rapor hazırlamışlardır. Bu raporlardan birisi DC-10 uçaklarının, diğeri ise F-28 uçaklarının alımıyla ilgilidir. DC-10 Raporu 2-1 sayılı ve 30/4/1976 tarihlidir. F-28 raporu ise 4-2 sayılı ve 1/6/1976 tarihlidir.

Maliye müfettişleri Servet Erocal ile Ahmet Eroğuz'un yapmış oldukları tahkikat bir çok usulsüzlüğün varlığını ortaya çıkarmıştır. Uçak alımları, alışılmış alım usullerine uyulmadan yapılmıştır. Genel Müdürlük, uçak satmak isteyen bazı firmaların görüşme tekliflerini hiç bir sebep göstermeden reddetmiştir.

İHSAN GÖKSARAN (Sağdaki) HAVA İŞ BAŞKANI ERDOĞAN BALCI İLE BİRLİKTE...

DC-10 uçaklarının alımında tesbit edilen kriterler ve alternatifler tamamen keyfi bulunmuştur. Zamanın genel müdürü şimdiki Hava Kuvvetleri Korgenerali İhsan Gökşaran, uçak alımlarıyla ilgili olarak Yönetim Kurulu'na yanıtıcı ve gerçeğe hiçbir ilgisi olmayan bilgiler vermiştir. İhsan Gökşaran'ın uçak alımlarıyla ilgili olarak hazırladığı ilk rapor ile Yönetim Kurulu'na verdiği rapor arasında birbirini tutmayan ifadeler saptanmıştır.

Maliye müfettişlerinin hazırladıkları raporlarda, zamanın THY Genel Müdürleri Korgeneral İhsan Gökşaran ile emekli korgeneral Remzi Yelman, Uçak Satın Alma Komisyonu Başkanı Suphi İçcen ve komisyon üyelerinin ve bu kişilerin yakınlarının mal varlıklarının incelenmesi, bütün bu usulsüzlüklerin maddi bir kazanç sağlamaya yönelik yönelmediğini ortaya çıkaracaktır.

Türk Hava Yolları'nın uçak alımları nedeniyle haklarında tahkikat yapılan ve müfettiş raporu düzenlenenlerden yalnızca İhsan Gökşaran halen muvazaf subaydır. Korgeneral İhsan Gökşaran için dava açabilmek Genel Kurmay Başkanlığı'nın kararına bağlıdır. Müfettiş raporları Genel Kurmay Başkanlığı'na gönderilince bu konuda bir karar almak gerekecektir.

MALİYE MÜFETTİŞLERİ RAPOR ÖZETİ

Raporu Hazırlayanlar : Maliye Müfettişleri Servet Erocal ve Ahmet Eroğuz

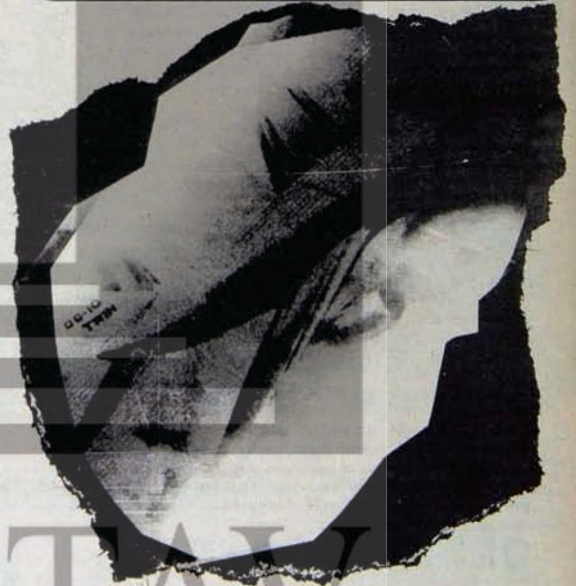
Rapor Tarih ve Numarası : 1) DC-10 Uçakları alımlarıyla ilgili 2-1 Sayı ve 30/4/1976 tarihli rapor.

2) F-28 Uçakları alımlarıyla ilgili 4-2 sayı ve 1/6/1976 tarihli rapor.

Hakkında Soruşturma Yapılanlar : 1) Korgeneral İhsan Gökşaran THY Eski Genel Müdürü
2) Emekli Korgeneral Remzi Yelman, THY Eski Genel Müdürü.
3) Suphi İçcen, Uçak Satın Alma Komisyonu Başkanı

Bulgular: Yönetim Kuruluyla yanıtıcı bilgi vermek, usulüne uygun olmayan alım yöntemi izlemek, bazı teklifleri sebepsiz yere reddetmek.

Sonuç ve İstek : Gökşaran, Yelman ve İçcen ile yakınlarının mal varlıklarının tesbit etmek, Gökşaran için dava açılabilmesi amacıyla Genel Kurmay Başkanlığı'ndan izin istemek.

YORUYUŞ

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

Sahibi:

Nihat SARGIN

Genel Yayın Yönetmeni:

Osman BAKALISIZ

Yazı İşleri Müdürü:

Metin ÇULHAOĞLU

Teknik Sekreter:

Bülent ARTANLI

Yayı Kurulu:

Umur COŞKUN

Metin ÇULHAOĞLU

Mehmet AKOZER

Varlık ÜZMENEK

YÖNETİM:

Konur Sokak 15/8 Kızılay

Ankara Tel: 17 45 81

İSTANBUL BÜROSU:

Piyerloti Cad. 21/1 Çemberlitaş

İstanbul Tel: 26 35 67

İzmit

İstanbul

İzmir

Bakışehir

Bursa

Adana

Diyarbakır

Yusuf ALTINTAŞ

Hacı KANTARCI

Cüneyt BAYGÜN

Vedat BARANOĞLU

Cengiz KOÇ

Ceyhan CAN

Nurettin ÜZVAKIŞ

ABONE KOŞULLARI

Yıllık : 200 TL 6 Aylık: 100 TL

İLAN KOŞULLARI:

Arka Kapak (Renkli) : 15.000 TL

Arka Kapak (Siyah beyaz) : 12.000 TL

İç sayfalarda sütun santimi : 40 TL

Yayın ilanları % 50 indirimlidir.

Eğer Dağıtım: Orhan ÜZŞİŞMAN

Baskı: Daily News Web-Ofset Tesisi

Posta Çeki: YOKYUŞ Dergisi, 10023 4

SOSYALİSTLER VE SAĞINDAKİLER

YALÇIN KUÇUK

Önce, bir tekrar niteliğinde de olsa, şunları söylemek gerekli: 12 Mart dememesi, bir kitle tabanı ve desteği yaratmadı. Dünyanın her yerinde ve tarih her kesitinde faşizm kitle tabanı ve desteği yaratmaya çalışır. Kütelleri yanılarak, demojolik vadelerle arkasından sürüklediği ölçüde daha gaddar ve sürüklü olur. Kitle tabanı ve desteği yaratmadığı sürece, yetkilerini önemli ölçüde sınırlamakla birlikte, parlamento ve benzeri kurumlara razı olur. Türkiye'de de böyle oldu. Neden böyle oldu? Faşistlerin aptallıklarından mı? Kesinlikle hayır. Sınıfsal güçlüklerinden. Egemen sınıfı bir, burjuvazi içindeki ittifaklar, toprak reformu gibi, dış ticaretin düzenlenmesi gibi, fiyat istikrarının sağlanması gibi, kalkınma hızının yükseltilmesi gibi kitle tabanı ve desteği yaratacak önlemlere olanak vermedi.

Yetmiş üç seçimleriyle faşizmin dayanacağı ortadan kalkmadı. Yapısal olarak faşizme mahkum burjuvazi, 12 Mart'tan büyük bir ders alarak çıktı. Cephe Hükümeti'nin kurulmasına ve sürdürülmesine olanak hazırlayan gelişmelerin bir tek değişmez anlamı var: Faşizm sürekli olarak kitle tabanı ve desteği arıyor. Her türlü iç ve dış oyunları, bu temel amaç için kullanıyor. Cephe Hükümeti'nin kurulmasıyla birlikte dökülen işçi ve öğrenci kanları bu amaç için aktıldı. Salt kana susamış olmanın değil. Bir "komünizm tehlikesi" etrafında kitle tabanı ve desteği yaratılmak istendi. Kimilerinin bir "ileri" adım saydıkları dincilik bu yüzden ön plana çıkarıldı. İslam Konferansı bu yüzden büyüdü. Bütün bunlar şimdiki istenen sonuçları vermedi.

Ama sonuçlar hala isteniyor. Faşizmi yerleştirme girişimleri durmuyor. Şimdi iki yönde gelişme var. Birini, özellikle, Erbakan temsil ediyor. Sanayileşerek, daha doğru bir deyişle, boş buharın her araya bir mezar çukuru açarak, temel atma demecileri vererek. Kalkınarak "büyük" Türkiye yaratacak. Faşizm her yerde "büyük" ölçe yaratma sevdasında. Almanya'da, İtalya'da ve 1923 yılından sonra Bulgaristan'da. Bulgar faşistleri de "Büyük Bulgaristan" sloganı ile ortaya çıktılar. Dünyanın faşistleri birbirini izliyorlar. Erbakan, boş arazlara çukur kazarak büyük Türkiye'yi kuracağını vaat ediyor. Buna ağırlık veriyor. Demirel-Türkeç ikilisi ise şimdi Ege'ye doğru büyümenin coğuşunu yaratmak istiyor. Özellikleri kitle tabanı ve desteğine kavuşabilecek için.

Versay. Almanya için sınırlayıcı idi. Versay Anlaşmasını ilga etmek, bu sloganla ortaya çıkmak Almanya'da kitle tabanı yaratabilirdi. Alman faşistleri böyle çıktılar. Türkiye için Lozan'ın sınırlayıcı hükümleri 1929 yılında gümrük üzerindeki elde edince sona erdi. Ama Türkiye'nin faşistlerine bir dayanak gerek. Hareket Partisi, bu dayanağı, Lozan'ın eskidiğini ilan etmekte buluyor. Hareket Partisi'nin şimdiki günlük organı 20 Ağustos tarihli baş yazısında şunları yazıyor: "Misak-ı Milli, Lozan Anlaşması gibi, ancak o günün şartlarında bir mana ifade eden hedef ve anlaşmalar, Türkiye'nin daima elinin kolunun bağlanmasına sebep olmuş, Yunanistan'ın ise üretimi arttırmıştır". Türkiye'nin organı bunları yazarken Demirel de kendisine 12 Adalar konusunda bir soru sormak üzere "Ege Adaları" diye söze başlayan bir gazeteçiyi tersliyor. "Durun bakalım, Yunan Adaları değil, Ege Adaları". Demirel, "Ege Adaları" fatihli olmaya özeniyor. Bu izlenimi vermeye çalışıyor. Türkiye'yi böyle büyütecek.

Türkiye'yi kim ve nasıl büyütecek? "Büyük Türkiye", Türkiye dışında Türklük veya "Ege Adaları" edebiyatı yalnızca iç politika malzemesi mi? Bu soruyu cevaplamak için Kıbrıs'a bakmak gerek. Türkiye ve Yunanistan, adım adım fakat emin bir biçimde, Kıbrıs'ın taksimine doğru yol alıyor. Kıbrıs'ın taksimi, emperyalizm için büyük bir nimet. Başta Amerika olmak üzere bütün emperyalist sistem Kıbrıs'ta taksimden yana. Burası açık. 12 Mart öncesi-nin çok tartışılan bir kavramı ile "dış dinamik" etkisini gösteriyor. Bunda kuşku yok. Ama yalnızca dış dinamik mi? Bu soruya önce şu kategorik cevap vermek gerek. Dış güçler, yalnızca kendi dinamiğine uygun çözümlerle yetinemez. İç dinamiğe, ilgili ülkelerin sermaye sınıfına da uygun çözümler bulmak zorunda. Eğer iç egemen güçler, kendi ölçülerinde, yetmel ölçüde güçlü ise. Eğer emperyalizm ile yerli burjuvazi arasında bütünleşme varsa.

Kategorik cevap tek başına yetmez. Özel olarak da doğru olduğunun gösterilmesi gerekli. Bunun için 12 Mart'a yol açan Türkiye büyük burjuvazisinin sorunlarına bakmak zorunlu. Cumhuriyet döneminde kapitalizmeşme almış, yürümüş. Kapitalist üretim ilişkileri Türkiye yüzeyinde yayılıyor. Yalnız bu yaygınlaş, büyük işletmelerin yayılma ve büyüme hızının gerisinde kalıyor. Büyük sanayi, bir yandan Ortak Pazar enginliği zorlanırken bir yandan da Pakistan'a kadar uzanma yollarını arıyor. Biriktirim sorunuyla karşı karşıya olan Türkiye sanayii, sermaye ihracı peşinde görünmüyor. Şu andaki temel sorunu, pazarını genişletmek. Kıbrıs'ın bir bölümü, yüzey olarak küçük olsa bile, Türkiye'ye göre daha yüksek bir tüketim alışkanlığı ile önemlice bir alan olarak görünüyor. Taksime giden yolda Kıbrıs pazarının bir bölümü, Ortak Pazar ülkelerinin bir pazarı olmaktadır çıkarılarak Türkiye'ye bağlanmak isteniyor. Taksim, "dış dinamiğe" olduğu gibi "iç dinamiğe" de uygun düşüyor. Taksim

gerçekleştirilmeden önce bile Türkiye sanayi malları Kıbrıs'a akmaya başlıyor. Rumlardan kalan sanayi tesisleri de yakında duruyor. Bu açıdan Kıbrıs'ın yarısından daha büyük bir potansiyel taşıyan "Ege Adaları" de Ege'de duruyor.

Adalar, Ege'de dururken Ana Muhalefet Partisi ne yapıyor? Ana Muhalefet Partisi ve Lioeri, kendisini ve Türkiye'yi büyük bir açmazda doğru sürükleyen yarış içinde yer alıyor. Demirel-Türkeç ikilisinin kendisinden daha az "milliyetçi" olduklarını kanıtlayabilmek için sürekli olarak tırmanmaya zorluyor. Artık Demirel, Ege'de ateş yakamazsa, seçim yılında kaybetmeye mahkum olmuştur. Demirel, Ege'de ateş yakamadıkça Hora Operasyonunu kaybetmiş olacak. Bugün televizyonu çok iyi kullanmış olmasına karşın kaybetmiş olacak. Çünkü seçim yılında, bu kadar körüklediği bilinçsiz kütelleri, Maden Tetkik Arama Kurumu'nun depolarında yığılan elektronik bandlarla avutmaz. Demirel, eğer Ege'de ateş yakamazsa, seçim yılında seçmenlerine Hora'nın doldurduğu elektronik bandları dağıtmak zorunda kalacak. Ege'de ateş olmazsa, seçim yılında Türkiye'yi duman kaplayacak: Hora-Çandarlı karşılaştırılması seçim tartışmalarının en "can alıcı" noktaya ulaşacak.

Hangi açıdan bakılırsa bakılırsa Hora Operasyonu, Türkiye burjuvazisine özel yararlar sağlıyor. Bu açıklığın ortaya çıkması, ortaya çıkabildiği ölçüde, çok yararlı. Ancak Hora Operasyonunun çok daha büyük yararları var: Hora Operasyonu ile sahneye konan burjuva milliyetçiliği yarışının karşısına sosyalistler çıkıyor. Hora Operasyonunu Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaş doğru yönlendirilmesinin karşısına sosyalistler çıkıyor. Böyle bir savaşın, iki ülkenin halklarına da zarar vereceğini açıklıkla söylüyorlar. Böyle bir açıklik sosyalist bakış açısının gereği. Ancak sosyalist bakış açısının getirdiği açıklığın çok genel uzantıları var. Hora Operasyonunu aşan uzantıları da.

Birbirine girmiş iki nokta üzerinde durmak gerek. Faşizm, hiç bir zaman, yalnızca ekonomik kökenli bir olgu değil. Aynı zamanda sınıfsal bir olgu. Sınıfsallık da iki planda. Faşizm, eminde sorunda burjuvazinin ekonomik açığını işçi sınıfı ve emekçilerin omuzuna bindirme girişimi. Bu yüzden ilk planda işçi sınıfının bağımsız örgütüne yüklenmek zorunda. Fakat bu kadar da değil. Faşizm, gelirken de yerleşirken de, bir kitle tabanı ve desteği istiyor. Kazanma yöntemi, demojolik vaat ve aldatmalar. İkinci plan, burada. İşçi sınıfının siyasal örgütü, faşizmin bütün operasyonlarını, bütün aldatmacalarını ortaya çıkarmak, "afişe" etmek durumunda. Her türlü faşist tırmanma ve operasyonu, kütelleri, belki kısa fakat stratejik zorunda. Fakat bu kadar değil. Faşizmin peşine takacak oyunları bozma durumunda. Bu yüzden de, faşist hareketler, daha işin başında sosyalistleri karşılarına almak zorundalar.

Fakat yalnızca faşist güçler değil. Başkaları da. Sosyal Demokratlar da, küçük burjuva ilerçileri de. Bunlar da zaman zaman sosyalist hareketi ve sosyalistleri karşılarına almak zorunda. Ne zaman? İç ve dış burjuvazi ile, iç ve dış büyük burjuvazi ile, ittifaklar yaptıkları zaman. Ne için, sosyalistleri karşılarına almak zorundalar? Sosyalistler bu ittifakları ortaya çıkardıkları için. Büyük burjuvazi ile yapılan ittifakların ortaya konması, sosyal demokrasiye umut bağlayan emekçi yığınları sarısaçağı için.

Uluslararası düzeyde bunun iki örneği görülmüyor. Biri, Portekiz'de. Soares, Cunhal'in hükümet ortaklığı önerisini reddederek bir hükümet kurdu. Portekiz burjuvazisinin karşılaştığı sorunların ekonomik yükünü işçi ve emekçilerin omuzlarına bindirecek bir programla yasama organının karşısına çıktı. Ve bu yüklü programını açıklarken de en sert eleştirilerini Cunhal ve partisine yöneltmek ihtiyacını duydu. Herhalde rastlantı değil.

Bu sayıda yer alan Jacques Coubard'ın yazısı, Suriye'deki gelişmelerin de rastlantı olmadığını gösteriyor. Suriye burjuvazisi palazlanıyor. Palazlanan burjuvazi, daha da palazlanmak için, iç ve dış ittifaklarını kurmak ve tazelemek ihtiyacını duyuyor. Bunlardan birisiyle ilgili örnek ve sonucu şöyle anlatılıyor: "Suriye yöneticileri, 1975 yılında, ABD'ye karşı iyi niyetlerini kanıtlamak amacıyla Henry Kissinger'ın istemi üzerine Suriye kıyılarındaki petrol araştırma tekeline Amerikan Tripko şirketine veren anlaşmayı imzadılar. Bu, Suriye Komünist Partisi'nin protestosuyla karşılandı. Baas partisi içinde de bu ödünü knatay sesler yükseldi." Baas'ın Suriye'deki iktidarı temel direği olduğunu unutmamak gerek. Filistinliler üzerine geliştirilen operasyonu da bu açıdan ele almak gerek.

Sosyal demokrasinin bu niteliğine bakarak sosyal demokrasiye düşman olmak gerekmiyor. Sosyal demokrasinin bir "faşizmin yolunu temizleyen" (Stalin) işlevi var. Ancak bu tek nitelik değil. Bunun yanında tabandaki demokrat yığınlar var. Bu yığınlar büyük bir güç. Bu yığınlar ve bu yığınların umut ve beklentileri doğrultusunda hareket edebildiği ölçüde sosyal demokrasi, demokratik mücadelenin vazgeçilmez gereklerinden birisi oluyor. Fakat sosyal demokrasinin bu umut ve beklentileri uygun hareketi hiç bir zaman kendi lehine olmuyor. Bunun için de her şeyden önce sosyalist hareketin kendi potansiyelini kavrayabilecek düzeyde ulaşması gerekiyor.

SERMAYECİLER VE İŞÇİLER

Hafta içinde gelişen olaylar işbirlikçi tekelci sermayenin ve onun politik iktidarı MC'nin başta işçi anıtları olmak üzere tüm emekçiler için yeni tehlikeler ve tuzaklar düşündüğüne, ancak yaklaşan seçimler dolayısıyla bu konuda eskisi kadar "öğür" olamadığını gösteriyordu.

Cephenin "büyük başı"nın İstanbul'da, işadamları ve sanayiciler ile yaptığı toplantı bu niyetin, ama aynı zamanda "zamanlılık"tan ötürü meydana gelen çaresizliğin somut örneğiydi.

Madeni Eya Sanayicileri Sendikası (MESS) ile İstanbul Şişli Odası Başkanı "Sosyal Demokrat" Ertuğrul Soyul'un raporları ve açıklamaları, işçi maddesini düşündükleri "iyiliklerin" ayan beyan ifadesiydi.

Sermayeciler işçi anıtına birtakım yeni "iyilikler" düşünüyorlardı da, onların MC'si ve MC'nin başı ne düşünüyorlardı?

Elbette aynı şeyler.. Ancak onun hareket serbestisi, işadamlarınki kadar geniş değildi. O, bazı şeyleri, temsili ettiği sınıfa diğer temsilcileri kadar itese bile, o kadar açıkça ortaya koymasadı. Özellikle seçimlere pek uzun olmayan bir zaman kalan bu günlerde, "hareket serbestisi" daha kısıtlı olurdu. Nitekim de öyleydi.

Demirel, yapılmasında ısrar ettiği toplantıda arf bu yüzden sanayicilerin ve diğer iş erbabının isteklerini yerine getiremiyorlardı. Tabii tümüyle değildi, bu yerine getiremezlik. Olacak şeyler vardı, olmayacak şeyler vardı.

İŞÇİDEN OLMAZSA DEVLETLEN OLUR

İşadamları toplantından pek memnun ayrılmışlardı, ama yine de bazı

hakları (!) koparmışlardı. Bunlar Demirel'in "devlet kesiminden hovardalık" fonduydular. Bu fondan işadamlarına takdim edilen hediye paketleri şunlardı:

26 bin liraya kadar vargi borcu olanlara yurt dışına çıkma yasağı kaldırılıyordu. Ayrıca acil kota baccını genişletiliyor ve bundan da önemli ihracat halinde vargi indesi gibi, istihlal vergisinin indesi kararı alınıyordu.

İşadamların asil derdi bunlar değildi tabii. Onların asil derdi, "fiyat artışlarına neden olan" işçi ücretlerindeki artışın önlenmesi, bu konuda belli bir tavan saptanması ve yabancı sermaye girişinin hızlandırılmasına ilişkin isteklerdi.

İŞÇİ BABASI DEMİREL

Cephenin en hacimli adamı, kendisine işçileri şikâyet eden özel teşebbüs erbabına karşı "işçi babası" pozisyonunda sözleri söylemekten de geri kalmadı:

"Türk işçisinden bu kadar şikâyet etmeyiniz. Onlar vatanseverdir. Bu memleketi düşünürler. Haklılık etmeyin."

Baş cephenin bu sözleri elbette ki kafaından geçen düşüncelerin dile gelmesi değildi. Demirel bu sözleriyle seçim kuşkusu içindeki bir sermaye politikasının ne denli atraksiyonlar yapabileceğine nazir bir örnek veriyordu o kadar.

BİRBİRLERİNİ ALAYA ALIYORLAR

EN KARLI DEMİREL

İşadamlarıyla yapılan bu toplantının en karlı kişisi kuşkusuz Demirel'di. Çünkü, hem sermaye sahiplerinin gönlünü hoş etmiş, hem de işçi "hakları"ni koruyan bir kişi havası yaratmıştı.

Tabii bu havanın hergün biraz daha

ileri bilinç boyutlarına varan Türkiye işçi sınıfında ne süre etkili olabileceği ayrı bir sorundur.

Hafta içinde AP'nin yeni resmi uzvu bir gazetede şöyle bir başlık ve altında şöyle bir haber vardı:

"Erbakan da durup dururken vilyette bir basın toplantısı düzenledi... Erbakan Doğu gezisinin izlenimlerini, sanayi hamlesini, beş yıllık kalkınma pla-

● MIGROS'UN HİSSESİNİN KOOPERATİFLERE HİBE EDİLMESİ ÖNERİSİNİ KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI REDDETTİ.

● VEHBI KOÇ OTUZ MİLYON DEĞERİNDEKİ HİSSELERİ BEŞ MİLYONA ALDI.

● KOÇ, MIGROS'UN EN BÜYÜK HİSSEDARI DURUMUNA GELDİ.

MİGROS SKANDALI

Türkiye'nin "en büyük" işadamı Vehbi Koç'un servetine servet katma yönteminin yeni örnekleri ortaya çıkıyor. Yeni örneklerle birlikte Vehbi Koç usulü zengin olma ve servete servet katma yönteminin temel çizgisi belli oluyor. Bu yöntemin temel çizgisi, "devlet" ile Koç'un çok sıkı işbirliği yapması. "Devlet" kararlarının Koç ve benzerlerinin yararlarına göre düzenlenmesi, "Koç usulü servete servet katma" yönteminin en belirgin çizgisi oluyor.

İstanbul'da bir Migros var. Perakende ticarette uğraşılıyor. İsviçreli bir firmasının Türkiye'deki iştiraki. Demokrat Parti zamanında Türkiye'ye geldi. İstanbul Belediyesi ve diğer kamu kuruluşlarıyla ortak oldu. Uzun yıllar Türkiye'de gelişti ve Türkiye'ye perakende ticaretin nasıl yapılacağını "öğretti."

Yabancı ortak Türkiye'den ayrılmak istiyor. Ayrılrken de Türkiye'de uzun yıllar çalıştıktan sonra Türkiye'ye bir yardımcı bulunmak istiyor. Türk Migros'un içindeki Migros hisse senetlerini Türkiye'deki kooperatiflere hibe et-

mek kararı alıyor. Hisse senetlerinin değeri en az 20 milyon lira olarak hesaplanıyor.

Migros hisse senetlerini Türkiye'deki kooperatiflere hibe etmek üzere Köy İşleri Bakanlığına başvuruyor. Başvurma İrmak Hükümeti zamanında. Cevap da aynı hükümet zamanında veriliyor. Cevap şu: Migros'un hissesini küçük kooperatiflere devretmesi mümkün değil. Köy İşleri Bakanlığı böyle bir hibe işlemine izin vermiyor.

Migros, Türkiye'den gitmek istiyor ve hissesini küçük kooperatiflere hibe edemiyor. Bunun üzerine Türkiye'nin en büyük işadamına dönüşüyor. Türkiye'nin en büyük sanayicisi ve iş adamı, İstanbul'da bir perakende satış mağazaları zinciri kurmayı planlıyor. Bu yüzden "Devlet" in hibe isteğini red etme kararı tam zamanında oluyor. Bu karar Vehbi Koç'un çok işine yarıyor.

Migros ve Vehbi Koç anlaşılıyor. Vehbi Koç, Migros'un hissesini beş milyon lira çevresinde bir paraya satın alıyor. Bu satın alma işlemi tamamlandıktan sonra Türk Migros'un kamu kuruluşu niteliğindeki ortakları sermaye artırı-

mına gidiyorlar. Migros güçlü bir işletme haline geliyor. Bu işletmenin hissesinin yüzde 51'i Koç'un eline geçmiş oluyor.

"Devlet" neden reddediyor? Bu soru da yakında biten bir rapora konu oldu. Devletin red kararının hiçbir hukuki temeli bulunmadı. Ama red kararında hiçbir usulsüzlük yok. Devlet tercihini böyle kullanmış. Bu tercihten Koç yararlanmış. Yapılan tahkikatın sonucuna göre Koç, bugünkü değeri otuz milyon lira olarak hesaplanan bir hisseyi beş milyon çevresinde bir parayla satın almış. Böylece servetine servet katmış. Ancak katılan servet bu kadar değil. Migros'un hisse senetlerini satarak aldığı beş milyonu Vehbi Koç'un Eğitim Vakfı'na hibe edeceği ileri sürülüyor. Bu konuda ayrıntılı bilgi elde edilemedi. Fakat bu hibe işlemi gerçekleşirse zinciri tamamlanmış olacak. Devlet kararı ile kooperatiflere yapılmayan bir hibe işlemi Vehbi Koç'a kolaylıkla yapılabilecek. Anlaşılan Vehbi Koç'un daha çok ihtiyacı var.

CEPHECİLER

nını anlatırken adeti olduğu vechile sık sık astronomik rakamlar ve devasa tesadüfler söz etmiştir."

AP'nin bu bealeme uzrununu da ciddiye almadığı, açıkça gurur geçtiği "mistakbel" devasa tesadüfler: 350 dev tesis, iki atom santrali, her yıl orta büyüklükte 50 baraj, tank, top, uçak, roket yapacak fabrikalar, üç buçuk milyar dolar ticaret açığı, üç buçuk milyar lira, bir milyon kişiye istihdam imkanı vs. vs."

Haberin sonu, Erbakan'ın hergün attığı temeller, sözünü ettiği astronomik rakamlar kadar ciddiymi! Cümle şöyledi:

"Erbakan'ın bundan sonra nerede ve ne zaman basın toplantısı yapacağı belli değildir."

Komünizme karşı kurulan MC'nin, bu yolda "zahadet mertebesine" varmaya göze alan ortaklar, yatırımlar konusunda birbirlerini muhalefetin bile almadığı ölçüde gurura alıyordular.

BİRBİRİNİ GİRGİR'A ALAN ORTAKLAR

Buna karşılık MSP'nin Millî Gazetesi de Cephe'nin "büyük başı"nı bir elinde riakı çiğesi, bir elinde makas tesisi açarken gösteren karikatürleri basmakta hiçbir sakınca görmüyordu.

Ortakların kendilerini temize çıkarma yöntemleri "sevin dinin benden kara" manşetiydi. Elhak bunda da yerden göğe kadar bakılırdılar.

YA TETİK ÇEKEN NE ALEMDE ?

Cephenin "çamur değil temel atan" büyük başı ile "tesbih çeken" yardımcısı arasındaki çekişme "matbuat"ları arasında böyle devam ederken, "tetik çeken" ortak da kültür emperyalizmi konusunda çoktıkı söyleyle "kültür fukaralığının" nazık ve veciz örneklerini vermekten geri kalmıyordu. Albay ekisini şunları söylüyordu:

"Bugün yeryüzünde en teşkilatlı, en güçlü kültür ve ideoloji itilaa ve ealdırma kolonyalizmidir. Türkiye'mizde de neo kolonyalizmin, yani yeni sömürgeciğin kurbanı olan koloni aydın tipleri, ma-

leef dünyadaki gelişmeye uygun bir paralellik içinde çoğalmaktadır."

YOL-IŞ'IN GREVİ VE CEPHE PARTİLERİ

Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet olanaklarının paylaşımı, bir başka deyimle Cephe hükümetinin kuruluş çabalarını tarandırdığı zaman MSP'ye düşmüştü. Bu genel müdürlüğün başına getirilen Orhan Batı'nın ise dört dörtlük bir müslim adem olduğu, teşkilatta yaptığı uygulamalardan belli olmuştu.

Bu kişinin Karayollarını MSP'ileştirmek için giriştiği baskı, kuyun ve tuzun sonunda gelip işleme dayandı. Batı, teşkilatta etkin olan Türk-İş üyesi Yol-İş federasyonunu etkileştirmek için bir takım girişimlerde bulunmaya başlarken, karayolunda işçileri buldu. İşçiler Yol-İş'ten istifa ettirilip MSP'nin şüdümlerindeki Öz Yol-İş sendikasına geçmeleri için yapılan baskılara karşı direndiler. Baskılar artınca direniş grevo dönüştü. Olay, basında, partizanlığa karşı yapılan "siyasal amaçlı grev" olarak adlandırıldı. Konya'da greve başlayan 2700 işçinin direnmesini kumak isteyen işveren "siyasal amaçlı grev yapıyorlar" diyerek mahkemeye başvurdu. Mahkemeden çıkan karar yazı baskılarına frenleyici bir karar oldu.

Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç bu konuyu Cephenin başı ile üç kez görüşti ve "partizanlığa ve sendikal baskıya son verilmesini" istedi. CHP Genel Başkanı Ecevit'e göre ise grev "bir hak grevi ve kıvançlı bir olay"dı.

CEPHENİN BENZİNİ BİTTİ

Geçen haftanın bir başka olayı da Cephe'nin benzini politikasının iflasıydı. Baş cepheciye göre "ani ve arzı" bir durum vuku bulmuştu. Sonuç, benzinin satış yerlerinde usayar araç ve insan kuyruklarıydı.

Yerli petrol şirketlerinin işleyecek ham petrol bulamamalarının yanı sıra, rafineri ünitelerinden birinin bakıma alınması da kütüğü etkiledi. Bu arada zam söylentileri de yoğunluk kazandı.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Selahattin Kılıç ise zammı yalanladı. Bu zammın yapılacağına bir işaretti. Kılıç, ithal edilen petrolün fiyatı ile yurt içi satış fiyatı arasındaki farkın Petrol

İstikrarlandırma Fonundan sağlanarak şirketlere ödeneceğini söyledi. Bu petrole zam yapılacağına açıkça ilanı idi. Yabancı petrol şirketleri de bu açıklamayı "zam yakın" biçiminde yorumladılar. Çünkü, bakanın sözünü ettiği petrol istikrarlandırma fonunun yerli ve yabancı petrol şirketlerine toplam 2 milyar lira borcu vardı. Yalnız Petrol Ofisinin fondan alacağı 600 milyon lirayı aştığı için Ofis, sürekli Maliye Bakanlığının transfer talebinde bulunuyordu. Özellikle maaş ve ücret ödemelerinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle Ofis para sıkıntısı içindeydi.

Petrole zam olasılığının yanı sıra yabancı şirketler Ege sorununu da dikkate alarak Türkiye'ye akaryakıt getirmek için özellikle kaçınılmaya çalışıyorlar. MC'nin akaryakıt politikasının olmadığıyle önce bir kez daha kanıtlanıyor.

ÇALIŞMA BAKANLIĞINDA BİR ADIM GERİ

MC'nin Çalışma Bakanı A. Tefik Pakso tarafından "İş Müfettişleri Sınava

Yönetmeliği'nin 20. maddesinin a ve c fıkraları 18 Şubat 1976 tarih ve 15503 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan bir yönetmelikle değiştirilmiştir. Ekdinde iş müfettişi olabilmek için belirli fakülte ve yüksek okulları bitirmek ve de 30 yaşından gün almamış olmak temel koşul iken, yapılan değişiklikte; tüm fakülte ve yüksek okul mezunlarına iş müfettişi olabileceği tanınmıştır. Ayrıca yaş barajı da 35'e yükseltildi.

Bu değişiklikte amaçlanan, tavukçuluk uzmanından ilahiyat mezununa kadar tüm fakülte ve yüksek okul mezununa, iş müfettişi yardımcısı olabileceği kapısını açabilmek, özellikle yüksek istatistik ve ilahiyat mezunlarının müfettiş yaparak, çalışma hayatının odak noktalarını elde edebilmektir.

Ancak, Danıştay 5. Dairesi, yapılan bir bavyuru sonunda "yürütme durdurma" karar verdi. Böylece, ataması yapılan 12 kişinin durumlarının yasal dayaktan yoksunluğu bir yana, atama işleminin yapılmasını bekleyen 323 adayın da atanması olanaklı değil.

Çalışma Bakanlığının kadrolarını faşistleştirme çalışmaları MC iktidarı bu bakanlıkta bir adım geri attı.

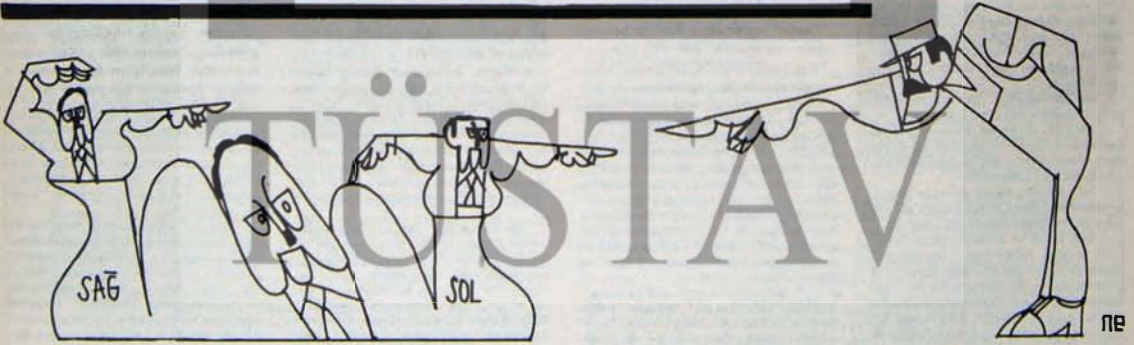
TARTIŞMAYI ÖĞRENECEKSİNİZ

Bundan çok kısa bir zaman öncesine kadar ciddi gazetelerin ciddi yazarları şöyle yazıyorlardı: "Halk Partisi'nin solundaki sol bölük-pörçük. Arada bir dergilerini okuyorum. Birbirine küfredip duruyorlar." Bundan çok kısa bir zaman öncesine kadar "solun bölünmüşlüğüne" pek üzülükleri ve küfürleri de ayıpladıkları izlenimini vermeye çalışıyorlardı. Şimdi vermek istedikleri izlenimlere ters düştüler.

Bunların bir bölümü, somut eylemleri ve belli düşüncelerinden dolayı eleştirildiler. Somut eylemleri ve belli düşünceleriyle ilgili olarak yazılanlar cevaplandırmayı hiç düşünmediler. Fakat cevap yazıları birbirini izliyor. Bunlarla ilgili olarak söylenecek şu: Küfürde, ayıplar görünmeye çalıştıkları bütün yayınları geride bıraktılar. Ciddi gazetelerde yazmanın ve usta yazarlığının verdiği bütün hakları kullanarak üstün küfür örneklerini sergilediler. Bir de şunu gösterdiler: Sosyalist harekete, bu hareketin tarihine bir patolojik gözle bakıyorlar. Sosyalist hareketi bir "patolojik olgu" olarak görüyorlar. Bunu kanıtladılar.

Bu, büyük bir eksiklik. Bu eksikliği gidermek gerekli. Bunun için de şu gerekli: Sosyalistler, her türlü demokrasi hep eleştirecek. Eleştirmeden, tartışmadan birlik olmaz. Geçmişin Rusyası'nda, geçmişin Çin'inde sosyalistler, sağdıkları ve demokratları sürekli olarak eleştirirdiler. Sürekli olarak da belli programlar etrafında birliğe çağırırdılar. Bugünün Portekiz'inde Cunhal, Soares'ı devamlı olarak eleştiriyor. Devamlı olarak ortaklığa çağırıyor. Marchais aynı eleştiriyi yapıyor. Birliğe çağırıyor. Eleştirir ve tartışır, belli somutluklarda birlik için vazgeçilmez gerek oluyor. Eleştirir ve tartışmasız birlik olmuyor.

Bunu öğreneceksiniz. Eleştiriyi tahammül etmeyi ve tartışmayı öğreneceksiniz. Başka çare yok. Türkiye'de ilericiyi kârlı bir monolog olarak gören anlayış sona erecek. Bunda da kuşku yok.

TEKELCİ SERMAYE

ANKET SORULARINDAN BİRİ BİLANÇO KARININ BİLDİRİLMESİNİ İSTEMEKTEYDİ. BİLANÇO KARI, VERGİYE ESAS OLAN KARDIR. TÜRKİYE'DE HEMEN TÜM KURULUŞLARIN VERGİYE PEK SEVMEDİKLERİ BİLİNMEKTEDİR. BU NEDENLE DE MÜMKÜN OLDUĞUNCA DÜŞÜK KAR GÖSTERMEKTEDİRLER. BUNLAR ARASINDA İŞVERENLERİN KURDUKLARI GREV VE LOKAVT FONLARINA ÖDENEN PARALARIN KARDAN DÜŞÜLMESİ DE GELMEKTEDİR. 1975 YILINDA İŞÇİ SINIFININ EKONOMİK MÜCADELESİNE KARŞI İŞVEREN SENDİKALARI ÖRGÜTLENMELERİNE HIZ VERDİLER. GREV VE LOKAVT FONLARINA YAPILAN KESİNTİLERİ YÜKSELTİLER.

MEHMET COŞKUN

Kapitalizmin gelişim sürecine paralel olarak ülkemizde de sermayenin merkezleşmesi olgusu sürüyor. Geçtiğimiz hafta, Türkiye'nin 100 büyük firmasının ilişkin bilgileri belirlendi. Kartan üzerine tartışılmakta dahi kaçan bir grup dışında, verilen bilgilerde gözönüne, 93 firma 4 milyar 247 milyon lira kar sağladı. Yani asgari ücrette çalışan 235 bin 944 işçinin bir yılda sağlayacakları geliri 100 firma kar olarak elde etti.

100 büyük firmasının bir yıl içinde sağladıkları yaklaşık 75 milyar lira satış gelirinin yüzde 34'ü kamu kuruluşlarına ait. Özel sektöre ucuz girdi sağlama çabasında ilk sırada, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri, Saka, Petkim, Azot Sanayi bu kuruluşlardan ilk on arasında olanlar. İlk ondaki diğer kuruluşların da mali sermayenin işi için Ereğli Demir Çelik İşletmeleri, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun Renault'u, Koç'un Otosan'ı ile Arçelik'i, yine Koç ve mali sermayenin işi için Tofaş oluşturuyor.

Azot sanayi bir önceki yıl 16. sırada yer alırken bu yıl ilk ona giriyor, ama esas önemlisi Koç grubu Sabancı'ları arada tutup ilk ona üç kuruluşu sokabiliyor.

MONTAJ ALDI BAŞINI GİDİYOR

1975 yılı satış başlatılan ve kar oranları açısından montaj sanayi için önemli bir yıl oldu. Otomotiv dalındaki 7 montaj kuruluşu toplam satış başlatılan yüzde 12'sini, kartan da yüzde 7.6'ını aldı. Bu değerlere pazarlama kuruluşlarının kartan dahil değil. Türk Traktör'le 6 otomotiv montaj firması bir önceki yıla göre satışları yüzde 42.7 arttırdılar. Kartanları da 322 milyon liraya çıkardılar.

100 büyük kuruluşun genel görünümü içinde dikkat çeken bir nokta da istihdam katkılarının gerilemesi. 1974 yılında 100 firmada 202 bin kişi çalışırken, aynı sayı 1975 yılında 176 bine geriledi. Bu gerilemede kamu kesiminden toplanan bilgilerde yapılan metod değişikliğinin etkisi önemli. Gerçekten de 1974 yılı belgelerinde Etibank ve Türkiye Şeker Fabrikaları topluca değerlendirilmeye sokuldu. Böylece istihdam satış başlatılan ve kartan sonuçları önemli ölçüde etkiledi. Özel sektöre ilişkin bilgilerde ise önemli bir değişiklik yapılmadı. Bir önceki yılın metodolojisi uygulandı. Özel sektörün istihdam katkılarının

incelendiği zaman 100 firma içindeki özel kuruluşlar, 1974 yılında 105 bin kişiye iş olanakı yarattırken, 1975 yılında aynı sayıyı 100 bine indirdikleri dikkati çekiyor. Sermayenin merkezleşmesi sonucu, sermaye yoğun girişimlere hız verilmekte, kristalleşmiş emek tercih edilmektedir.

YALANA KILIF

100 büyük firmaya ilişkin bilgiler açıklanırken, İstanbul Sanayi Odası Başkanı Nurullah Gezgin de bir açıklama yaptı. Açıklamada, ligün sonuçları bilanço kartan ve bilanço kartanının satış hacmine oranında görüldüğü öne sürüldü ve "1974 yılında ankete tam bilgi veren 94 firmaya bilanço kartan toplamı 5.476.220.671 TL iken 1975 yılında aynı adedeki sanayi kuruluşunun bilanço kartan toplamı % 22.45 oranında düşerek 4.247.095.138 TL olarak gerçekleşmiştir." dedi.

Gezgin'in verdiği rakamları yanlış değil yanlızca olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekten de, 1974 yılında 887 milyon lira kar sağlayan Türkiye Demir Çelik İşletmeleri, özel sektöre ucuz demir verip karaborsanın bir kaç özel firma tarafından yaratılmasına politika göden MC tarafından alınan kararlarla, 463 milyon lira kar edebildi. Bir kez bu sonucu önemli ölçüde etkiledi. Bir önceki yıl 226 milyon lira kar eden SEKA 1975 yılında zarar etti. Bu da sonuçları etkiledi. Bir diğer önemli hareket de Karadeniz Bakır İşletmelerinde görüldü. "Halk Sektörü"ne örnek bu kuruluş 105 milyon lira kar sağladığı 1974 yılında ardından 1975 yılında liste dışı kalmak zorunda kaldı. Yalnız bu üç kuruluş, sonucu 755 milyon lira etkiledi.

BİLANÇO KARI MI, ALDATMACA MI ?

Anket sorularından biri bilanço kartanını bildirilmesini istemekteydi. Bilanço kartan, vergiye esas olan kartandır. Türkiye'de hemen tüm kuruluşların vergi pek sevmedikleri bilinmektedir. Bu nedenle de mümkün olduğunca düşük kar göstermektedirler. Bunlar arasında işverenler kurdukları grev ve lokavt fonlarına ödenen paraların kartandan düşülmesi de gelmektedir. 1975 yılında işçi sınıfının ekonomik mücadelesine karşı işveren sendikaları örgütlenmelerine hız verdiler. Grev ve lokavt fonlarına yapılan kesintileri yükselttiler.

İŞVEREN SENDİKALARI KESİNTİLERİNİN 100 BÜYÜK FİRMANIN KARTAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ İÇİN KÜÇÜK BİR ÖRNEK VERMEK YETERLİDİR. 1975 YILI CİROLARINA GÖRE DÜZENLENEN LİSTEDE 13. SIRAYI İŞGAL EDEN GÜNEY SANAYİ VE TİCARET AŞ'ININ KARI 48 MİLYON LİRA GÖRÜLMÜKTEDİR. 1974 YILINDA DA AYNI YERİ İŞGAL EDEN ŞİRKET 51 MİLYON LİRA KAR ETMİŞTİ. ANKET SONUÇLARINA GÖRE BU KURULUŞUN KARI 3 MİLYON LİRA DÜŞMÜŞTÜR. ANCAK GERÇEKTE FİRMANIN KARINDA TAM 9 MİLYON LİRA ARTIŞ VARDIR.

İşveren sendikaları kesintilerinin 100 büyük firmasının kartan üzerindeki etkisi için küçük bir örnek vermek yeterlidir. 1975 yılı cirolarına göre düzenlenen listede 13. sırayı işgal eden Güney Sanayi ve Ticaret AŞ'nin karı 48 milyon lira görülmektedir. 1974 yılında da aynı yerli işgal eden şirket 51 milyon lira kar etmişti. Anket sonuçlarına göre bu kuruluşun karı 3 milyon lira düşmüştür. Ancak gerçekte firmasının kartanda tam 9 milyon lira artış vardır. Nasil mi?

1975 yılında Tekstil İşverenleri Sendikası grev ve lokavt fonuna kesinti miktarını arttırmış, Güney Sanayi de fona 4 bin 812 leğ için 12 milyon lira yatırmıştır.

Maliye Bakanlığının Hesap Uzmanları Kurulu bu miktar bir kesintiyi kartandan, dolayısıyla vergi matrahından düşmenin yasal olmadığını görüşünde. İşte Gezgin,

bu tür giderleri de kartan dışı olarak sayıyıcıların, artık zararı eşliğine getirdiği izlenimini yaratmaya çalışmaktadır.

BÜYÜYELİM, GELİŞELİM...

Geleneksel olarak 100 büyük firma diye anılan anket sonuçları gerçekte 100 firmadan çok altında sermaye grubunu içermektedir. Bir bölüm firmalar, söz gelimi 11. sırada yer almayan gerekten Unilever (Yeni Sana ve Vita'olar) ankette verdikleri raporları yayınlamamaları karşı çıkmaktadırlar. Bunlar dışı dikkate sonra 93 firmadan sonuçları gerçekte 93 firmadan 18'i kamu teşebbüsüdür. Böylece gerçekte 75 firma kalmaktadır. 75 firmadan 7'si Koç grubuna, 6'sı Sabancı grubuna, 7'si de Mali sermayenin en büyüklerine aittir. Sayısal ola-

MALİ SERMAYE DE

Merkezleşme eğilimi kapitalist gelişimin bir göstergesi niteliğindedir. Sanayi burjuvazisinin merkezleşme eğiliminin yanısıra mali sermaye de merkezleşiyor. Bankaların topladıkları mevduatları büyük, bir bölümünü dört özel banka ellerinde topluyor. Bu dört sayıyı üç mali grup olarak nitelemek de mümkündür. Çünki son bir yıl içinde Yapı ve Kredi Bankası'nın hisselerinin büyük bir bölümünü Sabancı aldı. Sabancı aynı zamanda Akbank'ın da sahibi.

1972 yılında tüm bankaların topladıkları mevduatın yüzde 73.8'ini beş banka kontrolü altında tutuyor. Bunlardan biri Ziraat Bankası. Yani bir kamu kuruluşu. Bu dışta tutulursa özel dört banka 1972'de tüm mevduatın yüzde 49.5'ine sahiptir. Yıllar ve döviz çevrilebilir mevduat gibi bir mekanizma özel bankaların, büyükleri etnikillerin artırma olanakları yaratıyor. 1975 yılı sonunda özel dört banka tüm mevduatın yüzde 62.8'ini etinde bulunduyorum.

Bankaların merkezleşmesinin sonucu, kartan da hızla gelişim göstermektedir. 1972 yılında tüm özel bankalar 433 milyon lira kar ederken 1975 yılında kartan 948 milyon liraya çıkıyor. 948 milyon liralık kartan yüzde 91'ini dört özel banka sağlıyor. Oysa 1972 yılında aynı bankalar kartan yüzde 87.2'ini bölüştürüyorlardı.

Banka kartanının gelişimini şöyle açıklamak da mümkündür: Mali sermaye içindeki 4 kuruluş, 1975 yılında 768 milyon lira kar sağladı. Bu miktar, 100 büyük firma kartan toplamının yüzde 18'idir. Yüksek kar oranlarıyla çalışan bu dört büyük banka, özel sektör bankalarının açtıkları tüm kredilerin yüzde 90.8'ini kontrol altında tutuyorlar. Mali sermaye iştrahlerinin yüzde 83.3'ü de aynı dört bankanın elinde. İş Bankası, Yapı Kredi, Akbank, T. Ticaret Bankası'nın 1975 yılı sonunda iştrahlerinin toplamı 2.5 milyar lirayı aşmaktadır. Büyük bankaların iştrahi ile kurulan Türkiye Sual

T A B L O - 1

Bankanın Adı	Mevduat Toplamı		Mevduat İçinde Payı	
	1972	1975	1972	1975
T. İş Bankası	15.866	36.515	22.4	24.5
TC Ziraat Bankası	17.256	33.276	24.3	22.4
Yapı ve Kredi Bnk.	8.778	18.689	12.4	12.6
Akbank	6.838	15.879	9.6	10.7
T. Ticaret Bankası	3.630	7.437	5.1	5.0
Diğer Bankalar	18.506	36.953	26.2	24.8

GELİŞİYOR

rak önemli yer alan bu üç grubun satış hasılatları ve kârları içindeki payı da küçümsenmeyecek derecede önemlidir.

Özel sektörün 49 milyar liralık satış hasılatının yüzde 15'i mali sermaye iştiraklerinin elindedir. (11. sıradaki mali sermaye desteği hariç) 7 milyar aşkın bölümü de Koç grubunun; Sabancı'nun payına da 3.5 milyar lira düşmektedir.

Sabancı ve Koç grupları, 100 büyük firmanın tüm satışlarının yüzde 15'ini sağlamaktadır. Bu değerler, tekellerin Türkiye'deki hakimiyetine kanıt niteliğindedir.

SEKTÖRLER ARASI DAĞILIM

100 büyük firma listesinde yer alan özel kuruluşların satış hasılatları toplamı içinde en büyük yere otomotiv endüstrisi yüzde 18.7 oranıyla sahiptir. Gıda sektörünün (özel sektör satışları içindeki payı) yüzde 10.6 dokuma giyim ise yüzde 13.9'dur. Montaja dayalı elektrik makinaları (Buzdolabı, Çamaşır makinesi, Televizyon) satışları toplamı da genel satışların yüzde 16.6'sını oluşturmaktadır. Bu değerler Türkiye kapitalizminin tüketim dayalı gelişiminin göstergeleridir. İlk 10 arasındaki özel kuruluşların otomotiv grubunun oluşturması da bunun bir diğer kanıtıdır.

İŞÇİ BAŞINA KAR NEREYE ÇIKTI ?

İstatistiklerin derlenmesi ve yayınlanması sonuçları gerçek bir ekonomik araştırma yapma için sağlamlık ve tanım doğruluğundan uzakta da kabaca personel başına kâr besaplamasının yapılması bir fikir verebilir. 1973 yılında bir personel karşılığı 19 bin 156 lira bilanço kârı sağlanmışken, 1974 yılında 27 bin 395 lira sağlanmıştır. Üretime katkıda bulunmayanların da burada personel olarak değerlendirildiği, kârların gerçekleri yansıtmadığını hemen belirtmekte yarar var.

Çalışan başına kullanılan sermaye miktarında ise, son yıllarda hızlı artış olduğu açıkça görülüyor. 1973 yılında personel başına özel sektörde, 99 bin lira iken sermaye düşerken 1975 yılında 130 bin lira düşüyor. Kamu sektöründe ise tersine bir gelişim var. 1973 yılında personel başına öz sermaye 219 bin lira iken 1975 yılında 152 bin liraya gerilemiş. Bu kamu kesimindeki kuruluşların finansman açıkları nedeniyle öz sermaye-yeterli geliştirememelerinden etkileniyor.

KARLAR DÜŞÜYOR MU ?

Önceki hafta sonunda Ankara'da bir basın toplantısı düzenleyen Türkiye

100 BÜYÜK FİRMANIN SERMAYE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

	Satış Toplamı Milyon TL	Genel Toplam içinde payı (%)
Kamu	25.517	34.1
Mali Sermaye	7.063	9.4
Koç	7.686	10.3
Sabancı	3.475	4.6
Diğerleri	31.171	41.6

Not: Mali sermaye içinde olduğu bilinen fakat bilgi vermekten kaçındıkları için listede adları boş bırakılanlar "Diğerleri" arasında görülmektedir.

İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Rafet İbrahimoglu, işçi örgütleri karşısında işverenlerin örgütlerini daha üst düzeyde çabalar harcaması gerektiğini savundu ve Konfederasyonun işçi ücretlerinde son yıllarda ortaya çıkan "hızlı artışların" ekonomiyi nasıl yük altına soktuğunu belirleyen (!) bir çalışma yaptıklarını açıkladı. Bir gazeteci, bu açıklamaları dinledikten sonra İbrahimoglu'na şu soruyu yöneltti:

"Aynı titizlikle kârlar hakkında da bir araştırma yaptınız mı?"

Bu soru yanıtsız kaldı.

Kârlar üzerinde araştırma yapılamayan Türkiye'de İstanbul Sanayi Odası tarafından düzenlenen anketlere bakılırsa kâr oranları düşmeye devam etmektedir. 1973 yılında özel sektörün 100 büyük firma içinde yer alan temsilcilerinin kârlarını öz sermayelerine oranlayınca yüzde 27.75 bulunuyordu, 1975 ise yüzde 22.62. Bu nasıl oluyor?

Bir kez bunda da kâr tanımının, vergiye esas olan kazanç olarak belirlenmesinin etkisi var. Ama dahası da var. Ciro olan büyük görülen firmaların büyük bölümü üretim faaliyeti gösteriyor ve bir sermaye grubunun elinde. Bu sermaye gruplarının bir de dağıtım kuruluşları var. Bunlar sayısal olarak üretim kuruluşlarının üzerinde olduğu için ciro olan üretim kuruluşlarını aşmıyor.

Örnek mi? Koç sermayesinin otomotiv grubunda 7 üretici firma var. Buna karşılık 16 adet dağıtım ilk eli var. Yani 7 firmanın üretimi önce 16'ya bölüşülüyor. Sonra da bayiler örgütüne. İşte bu ara halkada kâr oranları sermaye grubunun toplam kârını yükseltiyor.

SÖZ KOÇ'TAN AÇILMIŞKEN

Koç grubu her yıl renkli, ciciili bicili faaliyet raporunu yayınlamaktadır. Burada Koç ailesinin sabah kahvaltısını kaçta yapıldığı yazılı değildir, ama Koç grubuna giren kuruluşlara ilişkin kâr durumu, hisselerin gelişimi hakkında bilgi verilir. Sabancı grubunun böyle bir adedi yoktur. Adana'nın bu tavır, Hacı Sabancı'nın Kayserili olduğu için hesaplarını küçük bir deftere işlemeden kalan bir gelenek değil, Sakıp Sabancı'nın gördüğü lüzumun sonucudur. Yasal zorunluluklara rağmen Sabancı Holding, faaliyet raporunu yasal süresinde ilgililere sunmamıştır.

İLGİNÇ SONUÇLAR

100 büyük firma listesinde bazı ilginç sonuçlara da rastlamak mümkün. Sözelimi Haziran sonunda Sanayi Ba-

kanlığı ile Fiyat Kontrol Komitesi'nden zam kararı çıkaran Türk Traktör'ün Murahhas üyesi Halil Kaya'nın yakındığı gibi traktör satışlarından zarar edilmemektedir. 1975 yılında 12 bine yakın traktör imal eden bu kuruluş 48 milyon liraya yakın kâr etmiştir. Yani traktör başına net 4 bin lira kâr sağlamıştır. 1975 yılı sonlarında firma, Sanayi Bakanlığınca yapıldığı başvuruda her traktörün üretiminden zarar ettiklerini, mali güçlük içinde bulduklarını ifade etmişlerdi. Sanayi Bakanlığının uzmanları da bu şikâyeti inceleyerek haklı bulmuştu.

Tablounun incelenmesinden ortaya çıkan bir ilginç sonuç da Gübre Fabrikaları AŞ'ye ait. MC'nin izlediği politika-nın ürünü olarak artık Türkiye'de gübre üretiren bir fabrikanın zarar etmesi olanaksız. Çünkü pazar aramaya gerek yok. Dağıtım için kamu kuruluşları gübreyi aha üretilemeden alıyor. İşte bu nedenle de 1973 yılında listenin 80. sırasında 8.5 milyon lira kârla yer alan bu kuruluş, 1974'de 73 milyon lira kârla 25. sıraya, 1975'de de 149 milyon lira kârla 16. sıraya çıktı.

Yine zarar etmekte şikâyet eden kuruluşların başında gelen ilaç firmalarının en çok satışsız Eczacıbaşı, aldığı zam tavizlerinin de sonucu halkın sağlığını sağladığı 36 milyon lira kârla listenin 38. sırasında.

SİMAYİ BİRADERLER YERLERİNİ KORUYOR

Simavi Biraderler listede iki basın kuruluşu ile temsil ediliyor. Hürriyet grubu 396 milyon liralık satış ve 55 milyon lira kârla 61., Veb grubu da 273 milyon lira satış ve 54 milyon lira kârla 95. sırada yer alıyor. Veb bir önceki yılki 84. sırasını koruyamıyor ama 30 milyon 800 bin liralık kârını işçi çıkararak, sendikalaşmayı engelleyerek sağlamasını biliyor.

ARTAN DENETİM VE İSTENENLER

100 büyük firma listesi, genel doğruları bir kez daha doğruluyor. Tekneli sermayenin üretim üzerindeki denetimi giderek yoğunluk kazanıyor. Ekonomik gelişim biçimi de, mali sermaye ile birlikte tekneli sermaye tarafından belirleniyor. Bu denetim artışının doğal sonucu ortaya çıkan siyasal gelişimleri engellemeye daha etkin davranma isteğindeki sermaye 26 Ağustos'ta bunun ilk denemesini yapacak.

Tüm sermaye kuruluşlarının temsilcilerinin katılmasıyla İstanbul'da yapılacak toplantıda, sermaye işçi sınıfının ekonomik mücadelesi olduğu kadar siyasal mücadelesi karşındaki somut tepkilerini ilkelere bağlayacak.

MERKEZİLEŞİYOR

T A B L O - 2

BÜYÜK BANKALARIN TOPLAM ÖZEL BANKALAR İÇİNDE YERİ

Bankanın Adı	Mevduat (%)		Kredi (%)		Kâr (%)	
	1972	1975	1972	1975	1972	1975
T. İş Bankası	39.3	40.3	35.2	41.1	32.1	33.8
Yapı ve Kredi Bnk.	21.7	20.6	23.0	19.6	25.6	23.1
Akbank	16.9	17.6	18.2	18.0	22.6	23.6
T. Ticaret Bankası	9.0	8.2	9.4	12.1	6.9	10.5
Diğer 18 Banka	13.1	13.3	14.2	9.2	12.8	9.0

Kalkınma Bankası'nın elindeki 261 milyon liralık iştirak bu toplamın dışındadır. Türkiye'de bankacılık faaliyetlerinin büyük bir bölümü İş Bankası ve Sabancı Holding'in elindedir. Gerçekten de Yapı ve Kredi Bankası hisselerini Sabancı

Holding'in kontrol altına almasının ardından, özel bankaların mevduatını iki ile sınırlamak ve bunların girişimlerini izlemek tüm mali sermayenin tavır hakkındaki bilgi vermeye yeterlidir.

DÇM SÖMÜRÜSÜNDE DE AYNI BANKALAR

Toplam 1 milyar liranın üzerinde olan dövizle çevrilebilir mevduatın yüzde 38'i İş Bankası'nın, yüzde 18.8'i Yapı ve Kredi Bankası'nın, yüzde 15.3'ü Akbank'in elindedir.

İşte tüm bu göstergeler, Türkiye'de mali sermayenin de, tipki 100 büyük firmasının incelenmesinden anlaşılacağı gibi, genel bir merkezleşme eğilimi içinde olduğunu göstermektedir. Merkezleşme eğiliminin hıza paralel faşizm özelemleri de yoğunluk kazanmaktadır.

T A B L O - 3

DÖVİZE ÇEVİRİLEBİLİR MEVDUAT KİMİN ELİNDE ?

Bankanın Adı	Payı (%)
T. İş Bankası	38.0
Yapı ve Kredi Bnk.	18.8
Akbank	15.3
Osmanlı Bankası	7.6
Diğer 18 Banka	20.3

LÜBNAN KOMÜNİST PARTİSİ
MERKEZ KOMİTESİ TEL ZAA-
TAR'IN DÜŞMESİNDEN SON-
RA TOPLANDI:

Önceki hafta toplanan Lübnan Komünist Partisi Merkez Komitesi, Tel Zatar kampının faşist güçlerin eline geçmesinden sonra aldığı kararda "bir ulusal demokratik cephe ve halk ordusu" kurulması için çağrıda bulundu. Alınan kararda, Suriye hükümetinin teçrit edilmesinde, Suriye'nin ülkeden çekilmesini talep eden Sovyetler Birliği'nin kararı tutumunun belirleyici olduğu belirtildi.

LKP Merkez Komitesi'nin karar parti merkez yayın organı "Ai Nida"nın 15 Ağustos tarihli sayısında yayınlandı. Kararın girişinde, Amerikan emperyalizminin, gerici Arap güçlerinin ve Suriye'nin desteğine rağmen, gerici güçlerin, üç ay öncesine kadar komplonun ilk aşamasında yenilgiye uğratıldığı hatırlatıldı. İlerici güçlerin, o dönemde Lübnan topraklarının yüzde 75'ini, ülke halkının da yüzde 80'ini denetlediği belirtilen kararda, tam bu sırada müdahale eden Suriye'nin amacı, "gerici güçlerin yenilgisini önlemek amacıyla dengeyi korumak" olarak belirtildi.

İKİNCİ AŞAMA

Daha sonraki aşamada Suriye müdahalesinin, Suriye'yi, Lübnan Yurtsever Hareketi'ni ve Filistin Direnişi'ni ezme aracı olarak teşhir ettiği ve Amerikan 6. Filosunun manevralarının, faşistlere gönderilen Fransız silahlarının, ulaşım yollarına yapılan İsrail müdahalesinin, komploda yer alan tüm unsurların maskesini düşürdüğü belirtildi. Kararda daha sonra şöyle devam edildi:

"Suriye'deki kayma, durumun değerlendirilmesinde yapılan bir yanlışın sonucu değildir. Golan'da ve Orta Doğu'un diğer sorunlarında Amerikan emperyalistlerinin planları doğrultusundaki bir çözüme amaçlayan bir siyasal çizginin sonucudur."

Lübnan'ın parçalanmasının düşünlenebilecek bir ihtimal olmadığı belirtilen LKP kararında, "taksim" önerisinin Suriye tarafından desteklenmediği ve Arap hükümetlerinin sessizliğinden de yararlanarak bu tezin öne sürüldüğü saptandı.

Karara şöyle devam edildi: "Suriye hükümeti geniş yurtsever cepheyi ve Lübnan-Filistin ittifakını bölmeyi amaçlamıştır. Ne var ki, Suriye'nin doğrudan müdahalesinin sonucunda güçler dengesinin gerçiler lehine değiştiği, henüz kesinleşmemiştir."

SOVYETLERİN KARARLI TUTUMU

"Suriye, teçritçiler ve gerici güçler arasındaki ittifak, bütün siyasal ve askeri yedeklerini tüketmiştir. Tripoll, Sayda, Sofar ve Beyrut çevresindeki silahlı müdahalesinin başarısızlığı, Saika çetelerinin ve yurtsever bölgedeki Suriye ajanlarının dağıtılması, Suriye kuvvetlerinin çekilmesini isteyen Sovyetler Birliği'nin kararı tutumu ve Avrupa'daki Filistin direnişleriyle dayanışma kampanyası sonucunda Suriye hükümetinin uluslararası düzeyde teçrit edilmesi, bu ittifakı açık bir siyasal başbozukluğa düşürmüştür. Avrupa'daki söz konusu kampanyada Fransız ve İtalyan Komünist Partileri temel bir rol oynamışlardır."

"Lübnan ilerici yurtsever hareketi ve Filistin direnişi, henüz kullanılmamış bir potansiyele sahiptir. Kitlelerin

LKP ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE ÖNERİYOR

LÜBNAN KOMÜNİST PARTİSİ,
SURIYE ORDUSU VE BAAS
PARTİSİ İÇİNDE VE SURIYE
HALKI ARASINDA HUZURSUZ-
LUGUN ARTTIĞINI BELİRTİ-
YOR. PARTİ GENEL SEKRETERİ,
SURIYE'NİN SOLUN ZAFERİNİ
ENGELLEMEK İÇİN MÜDAHALESİNİ
ÖZELLİKLE ZAMANLADIĞINI
HATIRLATIYOR. AYRICA, SURIYE'NİN,
FİLİSTİN DİRENİŞİNİ VE LÜBNAN
HALKINI DİZE GETİRME-
DEN, İMZALADIĞI ANLAŞMA
HUKÜMLERİNE UYMAYA NİYETLİ
OLMADIĞI BELİRTİLİYOR.

tadırlar."

LKP yetkili organının kararına daha sonra şöyle devam edildi:

"Lübnan halkı güçlerinin ve kitlelerinin ve Filistin direnişinin önündeki tek seçenek, Suriye işgaline ve teçritçi askeri baskıya karşı direnme yönündeki siyasal kararın bir kez daha bütünlük içinde teyid etmektir."

"HALK ORDUSU KURULMALIDIR"

LKP'nin bu çözümlerinin sonuç bölümünde de şu açıklamalar yapıldı:

"Halkçı güçleri bölmek, onları güçlenik konusunda bir anarşi içinde tutmak ve direnişin moral gücünü zayıf-

"Bu amaçla, teslimiyetçi yada çocuksu göşit tutumla yurtsever ve ilerici güçlerin içinde yada kenarında ikincil çelişkileri keskinleştirme girişimlerine karşı kararlılıkla duran Lübnan komünistleri; bazı siyasal derebeylerin ve paralı ajan provokatörlerin başyurdukları yurtsever kitlelerin birliğini parçalamaya çabalarına da kesinlikle karşıdırlar."

DAHA GÜÇLÜ DAYANIŞMA

"Lübnan'daki bugünkü olaylar ve bu olaylardan güdülen amaç, Lübnan halkının ve Filistin direnişinin kaderi-

SON GERİLEMEME RAGMEN GENEL BLANÇO İLERİCİ GÜÇLERİN LEHİNEDİR!

bugünkü aşamanın gereklerine uygun biçimde örgütlenmesi halinde, bu kitlelere dayanarak, Suriye-gericilik koalisyonuna karşı bir direniş örgütlenmesi için gerekli koşullar yaratılabilir. Çünkü, son dönemde uğratıldıkları gerilemeye rağmen, altı aylık çarpışmalardan sonra ortaya çıkan genel blanço ilerici güçlerin lehinedir."

HİSTİYANLARIN DURUMU

LKP Merkez Komitesi'nin kararında ülkedeki hristiyanların durumuna da şu şekilde değinildi:

"Mücadelenin, ulusal kurtuluş ve Lübnan'ın birliği için bir mücadele biçimini alması nedeniyle, binlerce hristiyan teçritçi güçlerin siyasal ve moral baskısından kurtulmaya başlamışlardır. Bu çevreler gittikçe büyümektedir. Onlar da, kurtuluş yolunun, komplonun sürdürülmesi ve başarıya ulaşmasında değil, Lübnan'ın, her türlü tehdit ve sindirmeye karşı tek güvence olan mezhepler dayanmayan bir demokrasiye doğru gelişmesinde yattığının bilincine varnak-

latmak amacıyla ilerici bölgelerde sürdüren ekonomik ve askeri kuşatma karşısında, bu bölgelerin zorunluluklarına cevap veren geçici bir yönetim programı oluşturulmasını öneriyoruz."

"Yurtsever ve ilerici askeri güçlerin, gitgide düzenli bir ordu biçimini alan teçritçi güçleri yenilgiye uğratabilecek bir biçimde yeniden örgütlenmesi halk ordusunun kurulmasını gerektirir..."

YURTSEVER CEPHE

"Filistin direnişiyle kaynaşmış olan Lübnan yurtsever ve ilerici güçlerinin cephesinin güçlendirilmesi, kurulacak geniş yurtsever cephenin etkin çekirdeğini oluşturabilir ve oluşturmalıdır. Yurtsever cephe, Suriye işgali karşısında ve teçritçi komplonun bozguna uğratılması yönünde ortak tutum alma temeli üzerinde, yüreğide Lübnan'ın, onun ulusal bağımsızlığını, bağımsız ulusal gelişmesinin çıkarlarını ve Filistin davasını taşıyan herkesi içine alacaktır..."

nin sınırlarını da aşmaktadır. Tüm ulusal kurtuluş hareketi tarihinin kritik bir anını yaşamaktayız. Lübnan'da olup biteneklerin, bütün Arap dünyasındaki durum üzerinde olumlu yada olumsuz etkileri olacaktır."

Bu konuda, Suriye komünistlerine, yurtseverlerine, ve ilericilerine ve Suriye ordusunun asker ve subaylarına büyük bir sorumluluk düşüğü bildirilen karar metninde daha sonra şöyle dendi:

"Uluslararası dayanışma kampanyası, Suriye rejiminden kaynaklanan gerici ilerletmelerin frenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lübnan ve Filistin halkları ve bu halkların ilerici ve yurtsever güçleri, hem moral ve maddi biçimler altında, Hem de Suriye müdahalesinin kınamasının sertleştirilmesi biçiminde, daha büyük bir dayanışma beklemektedir. Bu dayanışma, Lübnan'ın birliğini ve Filistin direnişini koruyacak demokratik bir çözüme varma yolunda, önumüzdeki komplonun hüsrana uğratılacağına olan inancı pekiştirecektir."

« DURUMUN BAŞ SORUMLUSU SURİYE'DİR »

"FAŞİSTLERİN SALDIRGANLIĞINA OLANAK VE CESARET VEREN, BÜTÜN GERİCİ ARAP GÜÇLERİNİN VE EMPERYALİZMİN DESTEKLEDİĞİ VE FAŞİSTLERE SILAH VE MADDİ YARDIM SAGLAYAN SURİYE MÜDAHALESİ OLDU. BUGÜNKÜ TIRMANMANIN BAŞ SORUMLULARI, NE GEMAYEL'LER, NE ŞAMUN'LAR, NE FRANJİYE'LERDİR. ONLARI KORUYAN VE DESTEKLEYEN SURİYE'Lİ MÜDAHALECİLERDİR."

Paris'te bulunduğu sırada L'Humanite gazetesine bir demec veren Lübnan Komünist Partisi genel sekreteri Nicolas Chaoui, gericilerin saldırganlığına izin ve cesaret verenin, Suriye'nin müdahalesi olduğunu söyledi. Chaoui, bugünkü askeri tırmanmanın durmasının tek şartının, Suriye müdahalesine son vernek olduğunu bildirdi.

LKP genel sekreteri, Lübnan'daki durumu genel olarak şöyle yorumladı:

"Şu andaki durumu belirleyen ana unsur, birkaç aydır süren ve sorumluluğu gerici güçlerin olan, askeri tırmanmadır. Bundan, böylece gericilerin üstünlüğünün kanıtlandığı sonucunu çıkarmamak gerekir. Faşist yöneticilerin bütün yalancı pehlivanlıklarına rağmen, yılın ilk aylarından beri üstün durumda olan ilerici güçler olmuştur. Bunu gericiler de kabul etmek zorunda kaldılar. Ne var ki, faşistlerin saldırganlığına olanak veren ve cesaretlendiren, bütün gerici Arap güçlerinin ve uluslararası emperyalizmin desteklediği ve faşistlere silah ve maddi yardım sağlayan Suriye müdahalesi oldu.

Askeri tırmanma vardır ama, siyasal

tırmanma da vardır. Örneğin bugüne kadar Filistin'lilerin önündeki temel talep Kahire anlaşmasına uymaları oldu. Gericiler, şimdi bu anlaşmaların aşılması olduğunu söylemektedirler. Dış müdahaleden cesaret bulan gericiler, Filistin'lilerin genel silahsızlanmasını ve Arap ülkeleri içinde dağılmasını öne sürerek, Lübnan'da Filistin'lilerin bizzat varlığını tartışma konusu yapmaktadırlar. Bunlar, hiçbir zaman bir tartışma temeli oluşturması olanaksız olan komik koşullardır. Faşistlerin bu kibir gösterisi, aslında, Arap ülkeleri içindeki ve dışındaki işbirlikçilerinden gördükleri desteğe

sırtlarını nasıl dayadıklarını göstermektedir.

TAKSİM ÖNERİSİ YENİDEN GELİYOR

Şunu belirtmek gerekir ki, bugünkü tırmanmanın baş sorumluları, ne Gemayel'ler, ne Şamun'lar, ne de Franjye'lerdir; onları koruyan ve destekleyen Suriye'li müdahalecilerdir. Falanjistleri, bir tartışma içinde mantıksal tezleri ortaya koyarak ikna etmenin olanaklı olduğu

na inanmak boştur. Bu tırmanma, ancak Suriye kuvvetlerinin ülkeyi boşaltmasıyla son bulacaktır. Bizim istediğimiz de budur.

Gericilik, bir ara terk edilmemiş görünür bir tezi, Lübnan'ın taksimi tezini yeniden tartışılmaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki, Suriye ordusunun varlığı, halk düşmanı güçlere, bu konuyu yeniden gündeme getirme ve bu yolda adımlar atma olanağını vermektedir.

KOMÜNİSTLERİN SOSYALİSTLERİN BİRLİĞİ

LKP genel sekreteri, Lübnan'daki olaylar içinde partisinin durumunu şöyle belirtti:

"Partimiz birkaç yıl önce kurulmuş İlerici Cephe içindeki temel güçlerden biridir. Partimizin kendinesineptadığı hedef her zaman için, ilerici güçlerin birliği ve ilk planda da Komünist Partisi ile Kemal Canpolat'ın Sosyalist Partisi arasındaki bağları güçlendirmek olmuştur. Emperyalizmin ve iç gericiliğin komplolarına karşı mücadeleimizde başlıca unsur olarak, bu birliği görmüşüzdür. Şimdi de, bütün Lübnanlı ilerici güçleri ve çok sıkı bağlar içinde bulunduğumuz Filistin direnişini içine alan Cephe çerçevesi içinde eylemimizi sürdürüyoruz. Bunalımın başından beri ta-kındığımız tavır, bütün Lübnanlı ilerici güçlerin ve Filistin hareketinin tavır olmuştur. Bu, birliğimize büyük bir güç katmış ve bu birliğin, güçlükleri aşması, özellikle komünistlerle sosyalistleri bölme çabalarını yenmesini sağlamıştır. Antikomünist kampanyalar şimdi de bitmiş değildir.

Bizim önerilerimiz akılcı önerilerdir. İnanıyoruz ki, bugünkü koşullarda, bunalımın çözümü için, bir uzlaşma çözümünden başka yol yoktur. Gericilerimizin hesaplarını yaptıkları antikomünizm, yalnız bize değil, bütün ilericilere, Filistinlilere, ülkenin bağımsızlığına ve birliğine yöneliktir. Müttfiklerimiz de bunu çok iyi bilmektedirler."

SURİYE SOLUN ZAFERİNİ ÖNLEMENİ İSTİYOR.

Faşist kuvvetlerin Tel Zaatar'daki katliamları ve bunu izleyen günlerde Suriye ordusuyla işbirliği halinde gerçekleştirilen hareket, bütün dünya ilericilerinin tepkisini doğuruyor. Çeşitli uluslararası demokratik ve ilerici örgütler Filistin ve Lübnan halkıyla dayanışmalarını ve Suriye müdahalesi aleyhindeki tutumlarını belirtirken, Lübnan Komünist Partisi'ni temsil eden bir heyet Avrupa ülkelerindeki temaslarını geçen hafta tamamladı.

LKP heyetine başkanlık eden Parti genel sekreteri Nicolas Chaoui, temasları arasında Paris'te bir basın toplantısı yaptı. "Şu anda İki kamp arasındaki bir savaşın değil, önceden planlanıp imha ve jenosit eylemlerinin" bulunduğunu belirten Chaoui şöyle dedi: "Suriye ordusu ve Baas partisi içindeki ve Suriye'deki halk arasındaki huzursuzlukla ilgili haberler ayrıyor. Zamanla bu çelişkiler daha da derinleşecektir."

"KUTSAL İTTİFAK"

N. Chaoui, Lübnan sorununa siyasal bir çözüm bulmanın tek yolunun, Suriye müdahalesine son verilmesi olduğunu da hatırlattı.

LKP Genel sekreteri basın toplantısında şu görüşleri de belirtti:

"Emperyalist komploya karşı yürüttüğümüz mücadelede yalnız olmadığımızı bilmemiz; emperyalizmin ve gerici Arap rejimlerinin doğrudan doğruya, israil'in ise dolaylı olarak desteklediği Suriye müdahale ordusu ile faşist unsurler arasındaki kutsal ittifakin karşısında, ondan daha güçlü olan barış güçleri koalisyonunun bizden yana olması, maddi ve siyasal yardımını esirgememesi, mücadeleimizdeki kararlılığımızı artırıyor."

MÜDAHALENİN AMACI SOLUN İLERLEMESİNİ ÖNLEMektir

N. Chaoui, Lübnan gelişmelerini özetlerken, Suriye müdahalesinin yaşadığı zamanın, bu müdahalenin amacını açıkça ortaya koyduğunu şöyle açıkladı:

"Dağ savaşını diye nitelenen mücadele, başarı üzerine başarı kazanarak bizi zaferin kapısına kadar getirdi. Ordu bozgun durumundaydı, faşistlerin işbirlikçisi Franjye sarayından kaçmak zorunda kaldı, gerici kuvvetlerin morali si-

fradıktı. Sol'un İleri sürdüğü ve kısa zamanda en geniş çevrelerin onayını kazanan reform programı, sağ için bile ciddi ve kabul edilebilir görünmeye başladı.

"Suriye, kuvvetlerini Lübnan'a sokmak için işte bu anı seçti. Bunun açık amacı, solun zaferini önlemek ve sağın askeri yenilgisinden sonra mümkün hale gelecek bir siyasal çözümün doğmasını engellemektir.

Diğer bir açıdan bakarsak da, Suriye saldırısı, önceki çatışmalarla karşılaşılacak felaketlerin doğmasına neden oldu."

Nicolas Chaoui, "Suriye halkını ve onun ordusunu yakından tanıdıklarını, halkın sesini duyuracağına ve ordunun yola sokulacağına inandıklarını" söyledikten sonra, Lübnan'daki komploya neden olan gelişmeleri şöyle özetledi:

KOMPLONUN AMACI

"Lübnan, son yıllarda demokratik özgürlükler düzeyinde önemli gelişmeler tanık olmuştur. Filistin direnişi, halkımızın uzun mücadelelerle kopardığı demokratik haklardan ve ilerici güçlerin, mücadele örgütleri oluşturma ve progra-

mını uygulama konusunda sağladıkları korumadan yararlanabilmiştir. Sosyalist ülkelerin, üçüncü dünya ülkelerinin ve ülkesindeki demokratik güçlerin desteği sayesinde Direniş hareketi dostlar kazanmış; vasitelerinden korunmayı başardığı Arap ülkelerine ve BM'e Filistin halkının tek ve yasal temsilcisi olduğunu kabul ettirmiştir. Böylece, emperyalizm için bu atılımı parçalamak, dar boylulara sıkıştırmak zorunlu olmuştur."

N. Chaoui, ayrıca, bu gelişmelerin, "Sina anlaşmasıyla aynı doğrultuda olduğunu ve Orta Doğu'da Amerikan tarzı bir yalancı çözüme giriş olduğunu" belirtti. Chaoui şöyle dedi: "bu çözümün özelliği, Filistin Arap halkının çıkarlarını harcamasıdır."

LKP genel sekreteri, iç savaşta bir anlaşma sağlanması konusunda da şu görüşleri belirtti: "Teslim olunmayacaktır. Bilyoruz ki, Suriye yöneticileri için önemli olan, görüşmelerin yapıldığını ilan edimesinden ibarettir. Fakat Filistin direnişini ve Lübnan halkını dize getirmeden, varılan anlaşmaların uygulanması kesinlikle niyetleri yoktur."

ŞAM'IN BÜYÜK YANILGISI

JACOUES COUBARD

YABANCI SERMAYEYE BAĞIMLILIK

Suriye rejimi, Filistin direnişine ve Lübnan ilericilerine karşı savaşta hangi sapıklıkla itilebilmiştir? Başkan Hafız Esat, Falanjistlerin safına geçip, Suudi Arabistan dolarlarını, Washington'un övgülerini ve Tel Aviv'e Amman'ın alkışlarını toplayarak, hangi amaçla ittifaklarını tersine çevirmiştir?

Şam'da egemen olan hastalık, yerel sonuçları dışında, Mısır'ı kemiren hastalıklardan hiç de farklı değildir. 1967 İsrail saldırısının yarattığı kan kaybının sonuçlarını gidermek için, iki rejim yöneticilerinin ortak düşmanla uzlaşma ya da onunla ittifak yapma girişimleri arasındaki paraleli çizmek olanaksızdır.

SEDAT BURJUVAZİYE MEYDANI AÇIYOR

Gerici güçler, 1967 yenilgisinden sonra, bunun sorumluluğunu Mısır ve Suriye halklarının benimsediği ilerci rejimlere yüklemeye giriştiler. Mısır'da ordu genel kurmayının temizlenmesini de getiren bozgun, Suriye'de aynı biçimde sonuçlanmadı. Anti-emperyalizm mücadelesi birinci planda rol oynayan Nasır'ın sahnedeki çekilişi gericilerin saldırısını kolaylaştırdı. Giderek bu saldırılar hızlandı. Enver Sedat ve Hafız Esat Ekim 1973 savaşına girdikleri sırada koşullar çok nazikti. Mısır ve Suriye'nin bu konuda danışmadıkları Sovyetler Birliği'nin tutumu, durumun nazikliğini belli ediyordu. Sedat'la Hafız'ın amacı, ABD'nin diyaloga girmeye zorlanmasıydı. Ekonominin çok düşük düzeyde olması gibi iç zorlulukların baskısı altındaki Enver Sedat, Batı sermayesine "açılma" politikasında elini çabuk tuttu. Burjuvazinin palazlanması için meydana boşalttı.

HAFIZ ESAT'IN SORUNU

Kahire, böylece "her koyun kendi bacağından asılır" biçimindeki milliyetçi tutumu benimsedi. Bu durumda Şam, Kahire'nin bu dönüşünü hayranlıkla izleyen aynı güçlerin baskısı altında, yalnızlığa terk edilmiş oluyordu.

Ancak Suriye yöneticilerinin önünde Mısır'dakinden farklı bir siyasal güçler dengesi vardı. Baas'ın sıkı denetiminde ve bir hoşgörülü biçimi altında da olsa, Suriye Komünist Partisi'nin de yer aldığı ilerci partilerden oluşan bir Ulusal Cephe'nin varlığı, Mısır'dakine benzer bir sürecin gelişmesinin önüne engeller çıkarıyordu.

Suriye yöneticileri, 1975 yılında, ABD'ye karşı iyi niyetlerini kanıtlamak amacıyla Henry Kissinger'in istemi üzerine Suriye kıyılarındaki petrol araştırma teknelini Amerikan Tripko şirketine veren anlaşmayı imzaladılar. Bu, Suriye Komünist Partisi'nin protestosuyla karşılandı. Baas partisi içinde de bu ödünü kinayan sesler yükseldi. Aynı yıl, başkent su rejiminin düzenlenmesi 45 milyon dolara bir işçiyi bir işveren tarafından 2000 lira teklifte bulunulduğunu bana anlattıktan sonra şöyle diyor:

"Eğer son plan bu gerçeklere göre yeniden düzenlenmezse, kamu sektörü kısa zamanda kalifiye işçilerinin ve en iyi mühendislerinin yoksun kalacaktır."

Az-talep yasaasının işlemlerine sağlanan serbestlik, çarkı daha da çok, eni zeğinlerin lehine döndürüyordu. Geçen yılki yüzde 30 oranındaki enflasyonun satın alma gücünü ciddi biçimde düşürmesi bunu kanıtladı. Fiyat artışları, işçileri piyasayla da etkisizleştirince hızlandı.

ÖZEL KESİM TIRMANIYOR

Fakat, ülkenin içinde de parazitler, gayrimenkul spekülasyonuyla geçinen "yeni zenginler" eksik değildir.

Şam'ı ziyaret edenler ilk gözlemleri karşısında ikiliyorlardı: Ülkede büyük bir konut bunalımı varken, Kiamisiu tepesine ya da hava alanına doğru siteler uzanıyordu. Pek kısa süre önce kemerleri sıkmasıyla ün salan bu kentte artık lüks butikler, kabareler adım basıyordu.

Özel sektör, son iki yılda, kamu sektörünün işçilerini tehlikeli biçimde emecek kadar çarpık bir gelişme göstermişti. Kamulaştırılmış bir işletmenin yöneticisi, 500 lira ücret alan bir işçiyi bir işveren tarafından 2000 lira teklifte bulunulduğunu bana anlattıktan sonra şöyle diyor:

"Eğer son plan bu gerçeklere göre yeniden düzenlenmezse, kamu sektörü kısa zamanda kalifiye işçilerinin ve en iyi mühendislerinin yoksun kalacaktır."

Az-talep yasaasının işlemlerine sağlanan serbestlik, çarkı daha da çok, eni zeğinlerin lehine döndürüyordu. Geçen yılki yüzde 30 oranındaki enflasyonun satın alma gücünü ciddi biçimde düşürmesi bunu kanıtladı. Fiyat artışları, işçileri piyasayla da etkisizleştirince hızlandı.

RIFAT ESAT, FLANJİST BİR MALİYECİ İLE

Birkaç yıl öncesine kadar yüksek memurların erdemi için gösterilecek örnek bir ülke olan Suriye, artık bu niteliğini de yitirdi. Konuştuğum yüksek memurlardan biri, bir devlet işletmesiyle diğeri arasında bile artık rüşvet beklendiklerini söylüyordu. Gerçekte bu çürüme, Başkan Hafız Esat'ın en yakın çevresine kadar tırmanmıştır. Başkan'ın kardeşi Rifat Esat'ın, özellikle Boutros El Khoury adlı Lübnanlı Falanjist liderlerden bir maliyeci ile çevirdiği işler, Şam'da herkesin bildiği "sır"lardan biridir. Yarbay Rifat Esat'ın aynı zamanda iktidarın muhafızlığıyla görevli ve genel kurmaydan bağımsız özel askeri birliklerin başında olması, durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

Komünistlerin önerdiği gibi özel sektörle kamu sektörü arasında akılcı bir denge kurulması yerine, ekonomik potansiyelin yüzde 80'inden çoğunu tutan kamu sektörü gitgide burjuvazinin çıkarlarına koşulmaktadır.

Yeni beş yıllık plan, yabancı sermayeye bağımlılığı artırarak bu gerilemeyi daha da hızlandıracak niteliktedir. Kapitalist dünyanın başlıca para babalarından biri haline gelen Suudi Arabistan, Suriye'ye verdiği borçların, fabrikalar yapımı ya da sosyalist ülkelerle bağlanmış projelerin gerçekleştirilmesi için kullanılmasını şart koşturmaktadır. Sonuç: 1970-75 arasında Suriye'nin dış alışverişlerinde sosyalist ülkelerin payı yüzde 24.2'den 20.6'ya düşerken, Ortak Pazar'ın payı yüzde 26.6'dan yüzde 40'a çıkmıştır. ABD, bugün Şam'a, üç yıl öncesinden sekiz kat fazla mal satmaktadır...

SUUDI ARABİSTAN'IN BASKISI

Saptadığı hedefler sol tarafından pek gerçekçi bulunmayan yeni beş yıllık plan, Suriye'nin yabancı sermaye karşısındaki bağımlılığını artırarak bu eğilimi güçlendireceği benzetilmektedir. Alınacak borçların yüzde 2.5 ya da 4 gibi düşük faizlerle alınması da farketmeyecektir. Yalnız bu yılın bütçesinde 9 milyarlık gelire karşı 16 milyarlık masraf öngörülmüştür. Suriye yöneticileri bu açığı hangi kaynakla kapatacaklar?

Suudi Arabistan'ın bu konudaki tutumu açıktır: Borçlarının süresini uzatarak Suriye'nin siyasal çizgisi üzerindeki baskı kurmaya çalışmaktadır. Ne yazık ki, iktidarın merdivenlerinde bundan doğrudan doğruya çıkar sağlayacak adam yoktur.

Ve o Suudi Arabistan, en başta, Ulusal Cephe'nin kaldırılmasında ve iki bakanı olan komünistlerle Nasır'cıların (Sosyalist Birlikçilerin) hükümetten atılmasında ısrarlıdır. Suriye yetkilileri son aylarda SKP yöneticilerinin pasaportlarını geri almıştır, komünist öğretmenleri değişik yerlere sürmüştür. Aynı türden işlemlerin işçilere de uygulanmasına olanak verecek bir yasa da yeni yayınlanmıştır.

KISSINGER'İN TAKTİĞİ

Kissinger, politikasını bu gerçeklere uydurmuştur. Bir bölümü dokuz yıl- dir işgal altındaki bir ülkenin kurtarılması için sonuna kadar mücadeleyi sürdürmektense, çok daha palazlanma arzusuyla tutuşan bir burjuvazinin, kendisini geri çevirmeyeceğini doğru hesaplamıştır.

Baas partisi içinde sağ'ın güçlenmesi ve Kissinger'in vaatleri, Şam'da, "ne ezeli düşman ne de ezeli dost vardır" tezinin doğmasına yol açmıştır.

Bu tezi benimsemek ile, düşmanları dost saymaya başlamak arasında sadece bir adım farkı vardır. İşte, Lübnan bunalımı sırasında da bu adım atılmıştır. Geçen Ocak ayında Falanjistlerin sırtı yere yaptığı zaman, suçlular, Beyrut'taki Sovyet elçiliğine genel bir anlaşmanın koşullarını öğrenmek üzere iki görevli gönderirken, aynı anda Şam, 98 milletvekiliinden 70'inin karşı çıktığı Franjiye'nin altını bir eyer veriyor, Truva atı "Saika"ları ilerci güçlere ve Filistin direnişine karşı sürüyordu. Washington, İsrail'i Suriye yöneticilerinin bu tuzağına göz yumacağı garantisini Ocak ve Mayıs aylarında yeniledi.

ESAT'IN DÜŞÜNDÜĞÜ

Başkan Hafız Esat'ın kafasındaki, ABD ile girişilebilecek uzlaşmayı kotarmak üzere, kendisinin başı çekeceği bir koalisyonu gerçekleştirmektedir. Esat, Sedat'ın tersine, Sovyetler Birliği ile de ipleri koparmamaya çalışmaktadır. Amacı, oynadığı oyunda bu kartı da sonuna kadar saklamaktır. Oyununa Ördün'le ittifaka girmek başlamıştır. Ekonomik birliğin kurulmasından sonra, sıra "federasyon"a gelmiştir. Geriye de Filistinlilerin yola getirilmesi kalmıştır.

Suriye yöneticileri, bir Filistin devletinin kurulmasından yana olduklarını hiçbir zaman açıklamamışlardır. 1974'te Kahire'de yapılan son Filistin ulusal kongresinde buna karşı dahi çıkmışlardır. Sarkis'in Lübnan devletinin başına "seçilmesi"nden iki gün önce, Nayif Havatme ve daha sonra Yaser Arafat'la görüşmeleri sırasında, general Esat Filistin'den "Suriye'nin güney kesimi" olarak söz etmiştir. Baas'çılar ve diğer Arap milliyetçileri, Arap halklarının ortak mücadele içindeki çeşitliliğini dikkate almayan milliyetçi anlayışları nedeniyle, kendilerini bütün bu bölgenin temsilcileri olarak görmektedirler. Suriye'nin büyük yanılışı da işte budur.

Washington, Filistin devleti düşüncesinin terkedilmesine karşılık, sınırlar sonradan tartışılmak üzere İsrail'in bir ölçüde geri çekilmesi önerisini yapmak için, bu fırsatı kaçırmamıştır tabii.

Başkan Esat da, çarkları arasında ki bu oluşumdan yararlanmak istemektedir. Ne var ki, Lübnan'a giren askerlerinin karşılaştığı halk tepkisinin büyüklüğünü ve kapsamını hesaplayamamıştır. Suriye'nin Lübnan'da alacağı bir soğuk düş, iktidarın çizgisine karşı siyasal mücadelenin sürdüğü ülke içinde de yansımaları bulacaktır. Müdahalenin bir "gezinti" olmadığını görmekteyiz. Tersine, kaderini serbestçe seçme hakkını dış savunmaya sonuna kadar kararlı bir halkın direnişiyle karşılaştırmıştır.

ANAYASA MAHKEMESİNİN, ODTÜ KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİ İPTALİ ÜZERİNE. YÜRÜYÜŞ ANAYASA MAHKEMESİ'NE DAVAYI GÖTÜREN İLHAN TEKELİ İLE BİR GÖRÜŞME YAPTI. İLHAN TEKELİ'NİN YÜRÜYÜŞÜN SORULARINA VERDİĞİ YANITLARI OKURLARIMIZA SUNUYORUZ.

● Anayasa Mahkemesinin ODTÜ kanununun kimi maddelerini iptal etmesini nasıl karşılıyorsunuz?

● Geçen yıl eylül ayında aralarında benim de bulunduğum 25 öğretim üyesinin sözleşmelerinin feshedilerek, ya da yenilenmeyecek ODTÜ'den uzaklaştırılmaları üzerine YÜRÜYÜŞ Dergisinin benimle yaptığı konuşmada "kişisel açıdan bu karar bir fırsat olarak değerlendiriyorum. ODTÜ yöneticileri, bu kararları ile bana yargı organlarına başvurarak, ODTÜ yasasının Anayasaya aykırılığı iddiasında bulunmak olanağı sağladılar. Bu olanağı sevecek kullanacağım" demiştim. Daha bir yıl dolmadan sonuç alınarak ODTÜ kanununun bazı hükümlerinin Anayasaya aykırılığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla kesinlik kazanmış olması sevince karşılıyorum. ODTÜ kanununun Anayasaya aykırılığı yıllardan beri kamuoyunda tartışılan bir konuydu. Bizim davalamız açılıncaya kadar konunun Anayasa Mahkemesine itikali sağlanamıştı. ODTÜ kanununun bizim sorunumuzla ilgili maddeleri Anayasa Mahkemesinin yargı denetiminden geçerek Anayasaya aykırılık buldu. Başka davalar açılarak ODTÜ kanununun diğer bazı maddelerinin de Anayasa Mahkemesinin yargı denetiminden geçmesi sağlanırsa, muhtemelen o maddeler de Anayasaya aykırılık bulunarak iptal edilecektir.

● Anayasa Mahkemesi son kararı ile ODTÜ kanununun hangi maddelerini iptal etti?

● Anayasa Mahkemesi, 7307 sayılı ODTÜ kanununun 17 nci maddesinin bir kısmı ile 6 nci maddesinin (F) fıkrasını iptal etti. 17 nci madde Üniversitenin öğretim üyeleri ile ilişkisinin özel hukuk hükümlerine göre kurulmasını öngörüyordu. Bu maddeye dayanarak ODTÜ öğretim üyeleri sözleşme ile çalıştırılıyordu. Mütevelli Heyeti de sözleşmelerini yenileyerek öğretim üyelerini kolaylıkla üniversiteden uzaklaştırabiliyordu. Yine aynı maddeye dayanarak ODTÜ öğretim üyelerinin okuldan uzaklaştırıldığında Danıştay'a başvurulan yolu kendilerine kapatabiliyordu. ODTÜ yöneticileri Danıştay'da yaptıkları savunmalarda bu maddeye dayanarak ODTÜ öğretim üyelerinin ancak iş mahkemelerine başvurabileceğini öne sürüyorlardı. İş mahkemelerinde ise öğretim üyelerinin bir kamu ajanı olduğunu söylüyorlardı. Bu yolla kendi keyfi kararlarını yargı denetimi dışında tutabiliyorlardı. Bu oyun son davalara kadar bozulmamış, Danıştay ODTÜ öğretim üyelerinin açtıkları bütün davalarda yetkilsiz karar vermişti. Anayasa Mahkemesi 17 nci maddeyi iptal ederek bu oyunu kökünden bozmuş oldu. Ve bu kararın uygulanması için bir süre tanımadı. Bundan böyle ODTÜ öğretim üyeleri Üniversite ile uyumsuzluğa düştiğinde Danıştay'a başvurabilecekler.

● 6 nci maddenin (F) fıkrasının iptal edilmesi neler getiriyor?

● Bunun sonuçları daha da ilginç. ODTÜ kanununun altıncı maddesi, niteliği kamuoyunca çok iyi bilinen Mütevelli Heyetinin yetkilerini belliyor. (F) fıkrası ise Mütevelli Heyetine öğretim üyelerini tayin yetkisini vermez yansız öğretim üyelerinin çalışmaya ve sözleşme şartlarını yürürlükte olan hiçbir yasa ya da sözleşme şartlarına bağlı olmadan saptamasına olanak sağlıyordu. Mütevelli heyeti biz üniversiteden uzaklaştırılınca kadar bu yetkisine dayanarak öğretim üyelerinin sözleşme şartlarını saptıyordu. Bu sözleşmenin şartları ise öğretim üyelerinin anayasal haklarını kısıtlayıcı nitelikte idi. Bir üniversiteden uzaklaştıktan sonra, Mütevelli heyeti bu yetkisine dayanarak öğretim üyelerinin çalışma koşullarını belirleyen bir yönetmelik hazırladı. Bu yönetmelikte de Anayasal hakları çözüyordu. Örneğin öğretim üyeleri resmî ya da özel, ücretli ya da ücretsiz olarak yapacakları her iş için rektörden izin almak zorunda bırakılıyordu. İşin ilginç yanı ODTÜ öğretim üyeleri bu yönetmelik kendileri için bir güvence olarak görüyor, iptali için Danıştay'a başvurumadılar bile. Anayasa Mahkemesi bu karar ile Mütevelli Heyetinin öğretim üyelerinin

ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARI VE ODTÜ

çalışma şartlarını saptama yetkisini iptal etti. Bu koşulların ancak kanunla düzenlenebileceğini belirtti. Anayasa Mahkemesi mütevelli heyetinin bu yetkisinin anayasaya aykırılığını ortaya koyduktan sonra, buna dayanarak öğretim üyelerini tayin ve uzaklaştırma yetkisini de iptal etti. Bir yasal boşluk doğması için bu kararın altı ay sonra uygulanmasını öngören bir süre tanıdı.

ANAYASA MAHKEMESİ, BU KARARI İLE MÜTEVELLİ HEYETİNİN ÖĞRETİM ÜYELERİNİN ÇALIŞMA ŞARTLARINI SAPTAMA YETKİSİNİ İPTAL ETTİ. BU KOŞULLARIN ANCAK KANUNLA DÜZENLENİLECEĞİNİ BELİRTTİ. ANAYASA MAHKEMESİ MÜTEVELLİ HEYETİNİN BU YETKİSİNİN ANAYASAYA AYKIRILIĞINI ORTAYA KOYDUKTAN SONRA, BUNA DAYANARAK ÖĞRETİM ÜYELERİNİ TAYİN VE UZAKLAŞTIRMA YETKİSİNİ DE İPTAL ETTİ.

BİLDİĞİ GİBİ, ANAYASA MAHKEMESİ BİR KANUNUN KENDİSİNE BAŞVURULAN KONULARDAKİ MADDELERİNİ İPTAL EDEBİLMEKTEDİR. KENDİLİĞİNDEN DİĞER ANAYASAYA AYKIRI MADDELERİ İPTAL YETKİSİ YOKTUR. AMA YENİ AÇILACAK DAVALARLA, MÜTEVELLİ HEYETİNİN DİĞER YETKİLERİ KISITLANABİLİR, SINIRLANABİLİR.

MC HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE BİRÇOK DANIŞTAY KARARININ UYGULANMADIĞINI BİLİYORUZ. AMA BU DURUMDA MÜTEVELLİ HEYETİ ÜNİVERSİTEYE DÖNÜŞÜMÜZÜ ENGELLEMİYECEK. ÇÜNKÜ ANAYASA MAHKEMESİ KARARI ONLARIN BU YETKİLERİNİ DE İPTAL ETMİŞ OLDU.

● Bu karar ODTÜ sisteminde ne tür değişimleri başlatılabılır? ODTÜ'nün daha demokratikleşmesi yolunda bir başlangıç olarak görülebilir mi?

● Tabii, bu maddelerin iptali Mütevelli Heyetinin öğretim üyeleri üstünde baskı kurma araçlarından en önemlisini kaldırdı. Öğretim üyelerine güvence getirdi. Kariyerist kaygıları ağır basan öğretim üyeleri keyfi kararlara daha çok direnebileceklerdir.

Önemli olan Anayasa Mahkemesi kararının gerekçeleridir. Eğer bu gerekçe dikkatle incelenirse, ODTÜ kanununun pek çok maddesinin daha Anayasaya aykırılık olduğu anlaşılır. Bildiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi bir kanunun kendisine başvurulan konulardaki maddelerini iptal edebilmektedir. Kendiliğinden diğer Anayasaya aykırılık maddeleri iptal yetkisi yoktur. Ama yeni açılacak davalarla, mütevelli heyetinin diğer yetkileri kısıtlanabilir, sınırlandırılabilir.

Siyasal iktidar, altı ay içinde iptal edilen maddeleri yeni yasa çıkararak düzenlemek zorundadır. Bu sınırlamalar içinde Mütevelli Heyeti sisteminin bir anlamı kalmıyacağına inanan siyasal güçlerin, ODTÜ yasasının tüm olarak yeniden ele alınması beklenebilecek bir tutumdur.

● Hükümet altı ay içinde iptal edilen maddelere ilişkin bir yasa çıkarmazsa ne olacak?

● Hükümetin altı ay içinde yeni bir yasa çıkarmaması olasılığı çok yüksektir. TBMM açılıncaya ka-

dar üç ay geçecek. Meclis gündemi hem yüklü, hem de Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasası gibi, Meclis'in çalışmasına engel olabilecek yasa önerileri var gün demde.

Altı ay içinde yeni bir yasa çıkmazsa, ilginç bir durum doğuyor. Anayasa Mahkemesi, açıkça ODTÜ öğretim üyelerinin istihdamının yasalara göre olabileceğini belirttiğine ve ODTÜ için özel bir yasa da çıkmadığına göre, genel üniversite yasasındaki koşulların uygulanması gerekecektir, sanırım.

OTDÜ öğretim üyeleri bakımından önemli. ODTÜ'nün ayrıcalıklı statüsünü savunmak, yöneticilerin ve öğretim üyelerinin bir ideolojisi halinde idi. Davamı olarak ODTÜ'nün iyi yanları olduğunu ve bunelere dayanarak da ayrıcalıklı statüsü savunuluyordu. Oysa alternatif yollar da vardır. Kanımca daha sağlıklı bir yol, üniversite sisteminin bütünlüğünü ve eğer ODTÜ'nün iyi yönleri varsa bu yönlerin tüm üniversitelerde uygulanmasını savunmaktır. Yeni kanunun geçilmesinin ODTÜ'deki, genel üniversite sisteminde karşı olan tutumlarda yeniden gözetim geçirmelere sebep olacaktır sanırım. Bu da olumlu bir gelişmedir.

● Bu karardan sonra ODTÜ'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

● Üniversiteye dönüşüm için gerekli tüm yasal süreçler henüz tamamlanmış değil. Anayasa Mahkemesi kararından sonra Danıştay'ın kararını da beklemek gerekecek. Bazı çevrelerin yeni işlerimizin memnun olduğumuz ve üniversiteye dönmeye çalıştığımız yolunda bir kampanya yapmaya çalıştıklarını duyuyorum. Üniversiteden uzaklaştırdıktan sonra her öğretim üyesinin maddi koşulları daha iyi işler bulmuş olmaları bir gerçek. Hatta yeni görevlerimizde birçok değerli tecrübe edinilmiş de doğru. Ama hepimizin daha doğru olan üniversiteye geri dönmeye. Bu bizim öğrenlerimizde karşı olan kaçınması bir yitkinlik değilim. Ayrıca belki de üniversiteye dönmek olanaklı değil. 12 Mart sonrası döneminin baskı rejiminde uzaklaştırılan 80'li yaşın öğretim üyesi de geri dönmek. Anayasa Mahkemesinin kararını 12 Mart rejiminin ODTÜ üzerindeki gölgesini dilecek.

● Sizlerin geri dönüşünüzle ilişkin Danıştay kararını Mütevelli Heyeti uygulamazsa ne olacak?

● MC hükümeti döneminde bir çok Danıştay kararının uygulanmadığını biliyoruz. Ama bu durumda Mütevelli Heyeti üniversiteye dönüşümü engelleyemeyecek. Çünkü Anayasa Mahkemesi karar onları bu yetkilerini de iptal etmiş oldu.